

”Mä haluan olla suomalainen, mä haluan kuulua joukkoon”

Maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisten asenteiden merkityk-
sestä heidän kotoutumiselleen

Reetta Marjala

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

2016

Sosiaalialan koulutusohjelma
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Reetta Marjala	Vuosi	2016
Ohjaaja	Voitto Kuosmanen & Leena Seppälä		
Työn nimi	”Mä haluan olla suomalainen, mä haluan kuulua joukkoon” – Maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisten asenteiden merkityksestä heidän kotoutumiselleen		
Sivu- ja liitemäärä	63+3		

Opinnäytetyöni aiheena ovat maahanmuuttajien kokemukset suomalaisten asenteiden merkityksestä heidän kotoutumiselleen. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on suomalaisten asenteista ja miten ne näyttäytyvät arjen eri tilanteissa. Tarkoituksena on kuvata, millaisina maahanmuuttajat kokevat kotoutumiseen vaikuttavat tekijät sekä suomalaisten asenteiden merkitystä kotoutumisen etenemiselle. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten kotoutuminen voisi onnistua paremmin maahanmuuttajien kokemusten ja käsitysten perusteella.

Teoriaosuudessa käsittelen aiheita maahanmuutto ja muuttajat, kotouttaminen lainsäädännössä ja käytännössä, kotoutumisen teoria sekä maahanmuuttajiin kohdistuvat asenteet.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonhankintamenetelmänä käytin teemahaastattelua yksilöhaastatteluna kolmelle maahanmuuttajataustaiselle henkilölle. Haastateltavat henkilöt olivat asuneet haastatteluhetkellä 3-5 vuotta Suomessa. Analysoin haastatteluista saamani aineiston sisällyksen analyysillä.

Opinnäytetyön tuloksien mukaan maahanmuuttajilla on sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia suomalaisten asenteista heitä kohtaan. Pääosin kokemukset olivat positiivisia. Tulosten mukaan suomalaisten asenteilla on merkitystä maahanmuuttajan kotoutumiselle. Muun muassa avun saanti, hyväksyntä ja suomalaiset ystävät koettiin tärkeiksi kotoutumisen etenemiselle. Negatiiviset asenteet kuten rasmin ja syrjinnän kokemukset vaikuttavat selkeästi negatiivisesti kotoutumiseen. Haastateltavat toivoivat suomalaisilta enemmän ennakkoluulottomuutta ja avoimuutta maahanmuuttajien kohtaamiseen.

Degree programme in School of Social Services
Community and Basic Social Security Work
Bachelor of Social Services

Author	Reetta Marjala	Year	2016
Supervisors	Voitto Kuosmanen & Leena Seppälä		
Subject of thesis	“I want to be a Finnish, I want to belong to group”—Immigrants experiences in the attitudes of the Finns and how these attitudes influence the integration process		
Number of pages	63+3		

The subject of my thesis is experiences immigrants have in the attitudes of the Finns and what kind of meaning these attitudes have to the integration process. The aim of the thesis is to clarify what kind of experiences the immigrants have of the Finnish attitudes and how these attitudes are seen in everyday life. The aim is also to look what immigrants are thinking about the integration process and what kind of influence the Finnish attitudes have. Additionally the thesis wants to resolve how the integration might be more successful on the basis of immigrant's experiences and opinions.

In the theoretical part I define immigration and immigrants, social integration of the law and practice, theory of acculturate and attitudes towards immigrants.

My thesis is a qualitative study and the research materials was collected by using a theme interview. There were three immigrants in the interviews who had lived 3-5 years in Finland. I analyzed answers using material based content analysis.

According to the results of this thesis immigrants had experienced many attitudes both positive and negative. Mainly the experiences were positive. Inter alia helpfulness, acceptance and Finnish friends were experienced to have positive effects to integration process. Negative attitudes like discrimination and racism were experienced to have clearly negative effects to integration process. Interviewees hoped less prejudice and more openness by Finns.

Key words Immigrant, integration process, attitude.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	MAAHANMUUTTO JA MUUTTAJAT	7
2.1	Maahanmuutto	7
2.2	Maahanmuuton historia Suomessa	8
2.3	Maahanmuuton syitä	10
3	KOTOUTTAMINEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ JA KÄYTÄNNÖSSÄ	14
3.1	Laki kotoutumisen edistämisestä	14
3.2	Viranomaisten tehtävät kotouttamisessa	15
4	KOTOUTUMISEN TEORIA	17
4.1	Kotoutumisprosessi	17
4.2	Akkulturaatio	18
5	MAAHANMUUTTAJIIN KOHDISTUVAT ASEENTEET	20
5.1	Asenteiden muodostuminen	20
5.2	Suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan	21
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	26
6.2	Tutkimusmenetelmät	27
6.3	Kokemuksen tutkiminen	28
6.4	Aineiston hankinta ja tutkimusjoukko	29
6.5	Opinnäytetyöprosessi	32
6.6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	34
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	37
7.1	Aineiston analysointi	37
7.2	Myönteiset kokemukset	39
7.3	Kielteiset kokemukset	42
7.4	Ajatuksia kotoutumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä	47
7.5	Asenteiden merkitys maahanmuuttajan kotoutumiselle	50
7.6	Ehdotuksia kotoutumisen kehittämiseen	53
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	56
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Elämme maailmassa, jossa ihmisten ja perheiden liikkuvuus yli valtioiden rajojen on tosiasia. Väestöllisen monimuotoisuuden kanssa on monessa Euroopan maassa totuttu toimimaan jo vuosikymmeniä, mutta Suomessa maahanmuuttajien määrä on kasvanut vasta viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. (Ali-tolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 5.)

Tällä hetkellä maailmassa on meneillään kaikkien aikojen suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan, joten maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi vuonna 2015. Suomella ja muilla EU-mailla on velvollisuus ottaa vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita yhteisen kansainvälisen sopimuksen vuoksi. YK:n pakolaisjärjestön mukaan sotia, vainoja ja konflikteja paenneita ihmisiä on kymmeniä miljoonia. Vuonna 2015 Suomessa kirjattiin 32 478 turvapaikkahakemusta. (Sisäministeriö: Muuttoliike Suomeen.)

Valitsin opinnäytetyön aiheeksi suomalaisten asenteiden merkityksen maahanmuuttajien kotoutumiselle maahanmuuttajien omasta näkökulmasta, koska aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen suuren maahanmuuttovirran vuoksi. Olen itse seurannut suomalaisten asennoitumista maahanmuuttajia kohtaan pääosin julkisten keskustelujen myötä ja mielestäni ne ovat olleet enemmän negatiivisia sävyiltään. Nyt tahdonkin selvittää sitä, miten maahanmuuttajat itse kokevat suomalaisten asenteet ja onko niillä mahdollisesti ollut vaikutuksia heidän kotoutumisensa edistymiseen. Tavoitteena on saada maahanmuuttajan oma ääni ja näkökulma kuuluviin tärkeästä aiheesta.

Aiheen valintaan vaikutti henkilökohtainen ja ammatillinen kiinnostukseni maahanmuuttoon, maahanmuuttajiin ja heidän kotoutumisprosessiinsa. Koen aiheen hyvin tärkeäksi niin suomalaisille kuin maahanmuuttajillekin. Tavoitteena on, että opinnäytetyöni kautta suomalaiset saavat lisää tietoa asenneilmapiirin vaikutuksista maahanmuuttajan kotoutumiseen sekä siitä, millaisilla kohtaamisilla voisi itse edesauttaa kotoutumisprosessia.

Toteutan opinnäytetyöni laadullisella tutkimuksella, jossa käytän aineistonhankintamenetelmänä teemahaastattelua. Aloitan opinnäytetyöni kertomalla teoriatietoa maahanmuutosta, kotoutumiseen liittyvistä prosesseista sekä yhteiskunnantehtävistä. Tämän lisäksi avaan teoriaosiossa sosiaalipsykologian teoriaa, tarkemmin asenteiden muodostumista ja suomalaisten tutkittuja asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Teoriatiedon pohjalta opinnäytetyön tuloksia on helpompi tarkastella ja ymmärtää.

Seuraavaksi kerron tarkemmin opinnäytetyöni toteutuksesta ja aineiston hankintaan liittyvistä tutkimusmetodologisista otteista. Lopuksi esittelen opinnäytetyöni tulokset, jotka jaottelen pienempiin teemoihin niiden tarkastelun helpottamiseksi. Tulosten johtopäätösten lisäksi käyn lopuksi vielä läpi omia ajatuksiani koko opinnäytetyöprosessista ja sen eri vaiheista.

2 MAAHANMUUTTO JA MUUTTAJAT

2.1 Maahanmuutto

Maahanmuuton juuret ovat 1800-luvulta, jolloin kansallisvaltioiden synty teki kansojen ja ihmisten liikkuvuudesta rajat ylittävää muuttoliikettä (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 15). Muuttoliikkeet ovat maailman historiamme aikana olleet mukana luomassa sekä uusia kukoistuksia että ajamassa vanhoja yhteiskuntajärjestelmiä tuhoon (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 23). Viime vuosikymmeninä ihmisten kasvaneesta globaalista liikkuvuudesta on tullut yksi megatrendeistä. Kansainvälinen liike on kiihtynyt samanaikaisesti globaalin talouden avautumisen myötä, vaikka ihmisten liikkumista paikasta toiseen on ollut käytännössä aina. Maailmassa arvioidaan olevan 3 prosenttia koko väestöstä eli noin 200 miljoonaa ihmistä, jotka asuvat pysyvästi kotimaansa ulkopuolella. Noin 60 % maailman maahanmuuttajista asuu läntisissä teollisuusmaissa. (Martikainen 2011, 12.)

Muuttoliikkeiden taustalla on useita eri tekijöitä ja niiden moninaisuus kasvaa jatkuvasti. Ihmiset lähtevät liikkeelle yleisesti joko työn, toimeentulon, eläkkeelle jäämisen, avioitumisen, pakolaisuuden, elämäntavan, yrittäjäyden, opiskelun tai muiden syiden takia. (Martikainen 2011, 13.) Kansainvälisesti tarkasteltuna elintasoerot ja poliittiset konfliktit selittävät eniten siirtolaisvirtoja maailmassa. Maahanmuuttajien yleisimmät syyt tulla Suomeen ovat paluumuutto, pakolaisuus ja turvapaikan hakeminen. (Pehkonen 2006, 15).

Vuonna 2015 ihmisten liikkuvuus ja turvapaikanhakijoiden määrä verrattuna edellisiin vuosiin lähes kymmenkertaistui. Maahanmuuttoviraston mukaan vuoden 2015 lokakuussa turvapaikkahakemuksia oli tullut Eurooppaan 176 191. Tämä oli koko vuoden korkein luku, johtuen luultavasti viimeisestä kuusta ennen kylmän kauden alkamista. Luku on 2,5-kertainen edellisen vuoden lokakuuhun verrattuna. Suurin osa vuoden 2015 turvapaikanhakijoista oli lähtöisin Syyriasta. (European Asylum Support Office: Latest asylum trends.)

2.2 Maahanmuuton historia Suomessa

Suomen syrjäisestä sijainnista huolimatta maan asukkaat ovat olleet jo varhain Suomen historiassa tekemisissä muiden eurooppalaisten kanssa muun muassa kirkon, opiskelun ja kauppayhteyksien välityksellä. Satojen vuosien takainen maahanmuutto on koostunut suurimmaksi osaksi Euroopan maista tulleista työntekijöistä. 1800-luvulla Suomen ollessa Venäjän vallan alla, Suomi kansainvälistyi merkittävästi. Muun muassa ulkomaalaisten yrittäjien mukana Suomeen saatiin pääomaa ja tietoa uusimmista tekniikoista, millä oli suuri merkitys maan teollistumiseen. Useat perinteikkäät yritykset kuten esimerkiksi Fazer, Paulig ja Fiskars ovat maahanmuuttajien tai heidän jälkeläistensä 1800-luvulla perustamia. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 33–35.)

Suomen ulkomaalaissäädäntö sai alkunsa vuonna 1811 säädöksillä ulkomaalaisten maahanmuutosta ja oleskelusta Suomessa, mutta tilastoja maahanmuuttajista on alettu pitämään vasta suurimpien kaupunkien väestölaskentojen yhteydessä 1900-luvun alussa. Ensimmäisen kerran ulkomaalaisten määrä koko Suomessa laskettiin vuonna 1920, jolloin se oli ilmoitusten mukaan 24 500. Tähän aikaan suurimmat maahanmuuttajaryhmät koostuivat venäläisistä ja amerikkansuomalaisista paluumuuttajista. Ennen 1900-lukua ja joitakin 1900-luvun alun ajanjaksoja lukuun ottamatta Suomessa paluumuutto on ollut merkittävämpi ilmiö kuin ulkomaalaisten maahanmuutto. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 33–35.)

Kun katsoo Suomen maahan- ja maastamuuttohistoriaa, Suomi on pikemmin ollut maastamuuttomaana kuin maahanmuuttomaana. Vasta 1980-luvulta lähtien maahanmuutto Suomeen on ollut yleisempää kuin suomalaisten maastamuutto, mutta edelleen kansainvälisesti katsottuna Suomessa on vähän maahanmuuttajia. (Jaakkola 2009, 16.) Suomen liittyessä Euroopan unioniin vuonna 1995, joutui Suomi muuttamaan maahanmuuttopolitiikkaansa ja hyväksymään melko vapaan liikkumisen politiikan yhteisön sisällä. Vapaamman liikkuvuuden seurauksena Suomeen on muuttanut EU:n alueelta yhä enemmän myös muista syistä kuin pakolaisuus tai perheenyhdistäminen, kuten esimerkiksi opiskelu ja työmarkkinat.

Myös EU-alueen ulkopuolelta tulijoiden määrä on kasvanut viime vuosikymmenten aikana huomattavasti. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 37.)

Tällä hetkellä yleisin maahanmuuton syy Suomessa on EU-perusteinen maahanmuutto, jolla tarkoitetaan vapaata liikkuvuutta EU-alueella. Vapaa liikkuvuus sisältää niin työn, opiskelun kuin perhesiteen vuoksi tapahtuvan muuton EU-maista, ja tämä ryhmä on 30 prosenttia koko maahanmuutosta. (Väestöliitto: Maahanmuuton perusteet.) Suomen työmarkkinoilla arvioidaan olevan ainakin 130 000- 140 000 ulkomaalaistaustaista työntekijää. Määrää on vaikea arvioida luotettavasti, sillä tilapäisen ja liikkuvan työvoiman rekisteröinnissä on puutteita. Työvoiman tarjonnan on ennakoitu vähenevän jo lähivuosina ja tämä on otettu huomioon Suomen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa. Työperäisen maahanmuuton edistäminen on tuotu esiin yhtenä keinona vastata tarjonnan väheneemiseen. Edistämistavoitteena on pyrkiä lisäämään työvoiman tarjontaa ja edistämään maassa jo olevien maahanmuuttajien työllistymistä kotouttamisen avulla. Työperäisen maahanmuuton lisäämisen tavoitteena on korvata työmarkkinoilta poistuvaa työvoimaa, vahvistaa osaamis pohjaa ja siten turvata talouskasvun edellytyksiä. Suomen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa on korostettu työperäisen maahanmuuttajaryhmän kotoutumisen ja sen tukemisen tärkeyttä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2012: Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset, 17–20).

Perhesiteiden perusteella tehtyjä myönteisiä oleskelulupapäätöksiä tehtiin 6036 vuonna 2015. Suurimmat ryhmät olivat venäläiset, intialaiset, somalialaiset, irakilaiset ja kiinalaiset. Oleskelulupia on myönnetty perhesiteiden perusteella Suomen kansalaisen perheenjäsenille, kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsenille sekä muun ulkomaalaisen perheenjäsenille. Oleskeluvan saaneista suurin ryhmä on muun ulkomaalaisen perheenjäsenet. Opiskelun perusteella tehtyjä myönteisiä oleskelulupapäätöksiä on tehty vuonna 2015 eniten Venäjän, Kiinan ja Vietnamin kansalaisille. (Maahanmuuttovirasto: Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015.)

2000-luvulla turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä ennen vuotta 2015, jolloin Suomeen saapui vuoden aikana 32 478 turvapaikanhakijaa. Kasvanutta turvapaikanhakijamäärää selittää maailmalla vallitseva suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan, kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan sotia ja vainoja. Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea ja muita EU-maita ottamaan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. (Sisäministeriö: Turvapaikanhakijat.) Vuonna 2014 ja 2015 myös kiintiöpakolaisten määrää on nostettu 750 henkilöstä 1050 henkilöön vuodessa. Pakolaiskiintiötä nostettiin Syyrian vaikean poliittisen tilanteen vuoksi. (Maahanmuuttovirasto: Kiintiöpakolaiset.)

2.3 Maahanmuuton syitä

Maahanmuuttajan käsite on varsin moninainen, sillä nimitykseen sisältyvät muun muassa pakolaiset, turvapaikanhakijat, ulkomailta adoptoidut sekä perheperusteista tai työn ja opiskelun perässä ulkomailta muuttaneet (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 17). Perusmääritelmän mukaan maahanmuuttaja on henkilö, jonka synnyinmaa on eri kuin nykyinen asuinmaansa (Martikainen 2011, 33). Laajalta katsottuna maahanmuuttajiin kuuluvat kuitenkin myös Suomeen paluumuuttajina palaavat suomalaiset ja heidän ulkomailla syntyneet jälkeläisensä (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 33). Avaan seuraavissa kappaleissa opinnäytetyöni kannalta oleellisia maahanmuuttajaryhmien käsitteitä, jotka menevät helposti julkisessa keskusteluissa sekaisin.

Pakolainen on maahanmuuttaja, joka on joutunut erilaisten poliittisten, taloudellisten tai ympäristötekijöiden vuoksi pakenemaan kotimaastaan. Pakolaisen ja turvapaikanhakijan termit menevät yleisessä keskustelussa helposti sekaisin. Pakolainen on henkilö, joka on saanut jo turvapaikan vastaanottavalta valtiolta, kun taas turvapaikanhakija tulee itsenäisesti hakemaan suojelua, eikä ole vielä saanut vastausta valtiolta turvapaikkahakemukseensa. Turvapaikanhakija voi saada pakolaisstatuksen, jos häntä on vainottu hänen kotimaassaan uskonnon, alkupeuran, kansallisuuden, yhteiskunnallisen ryhmän tai poliittisen mielipiteen perusteella. (Pehkonen 2006, 16.)

Kiintiöpakolaisen ei tarvitse hakea erikseen turvapaikkaa, sillä Suomi ottaa vuosittain tietyn määrän pakolaiskiintiössä henkilöitä, jotka Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiainpäävaltuutettu UNHCR on katsonut pakolaisiksi. Oleskeluluvan Suomen pakolaiskiintiössä voi saada, kun sille asetetut neljä kriteeriä täyttyy: Henkilö on kotimaahansa nähden kansainvälisen suojelun tarpeessa tai henkilö on uudelleensijoituksen tarpeessa ensimmäisestä turvapaikkamaasta, vastaanoton ja kotoutumisen edellytykset Suomeen on arvioitu sekä yleinen järjestys ja turvallisuus Suomessa eivät estä oleskeluluvan myöntämistä. Kiintiöpakolaisten valinnat perustuvat yleensä UNHCR:ltä saamiin asiakirjatietoihin ja Maahanmuuttoviraston johdolla tekemiin haastatteluihin. Haastatteluihin osallistuu myös kotoutumisen asiantuntijoita ja suojelupoliisin edustajia. Henkilöiden saadessa oleskeluluvan ja matkustaessa Suomeen, heitä ei sijoiteta vastaanottokeskuksiin, vaan suoraan kiintiöpakolaisia vastaanottaviin kuntiin yhteistyössä ELY-keskusten kanssa. (Maahanmuuttovirasto: Kiintiöpakolaiset.)

Paluumuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttavaa henkilöä, jolla on suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen. Sukujuurien vahvuus ja läheisyys vaikuttaa oleskeluluvan saantiin. Jos sukujuuret ovat useampien sukupolvien takana, oleskelulupaa ei välttämättä myönnetä. Paluumuuttajaksi luokitellaan myös Suomen kansalainen, joka palaa Suomeen pysyvästi asuttuaan vuosia ulkomailla. Muu läheinen yhteys Suomeen voi olla esimerkiksi osallistuminen armeijapalvelukseen Suomessa toisen maailman sodan aikana vuosina 1943–1944. Näissä tilanteissa oleskeluluvan saamiseksi ei tarvita muita syitä kuten esimerkiksi työntekoa tai opiskelua. (Maahanmuuttovirasto: Paluumuutto.)

Suomessa oleskeluluvan saaneet paluumuuttajat voidaan jakaa kahteen ryhmään: Entisiin suomen kansalaisiin ja henkilöihin, jotka ovat syntyperäisten Suomen kansalaisten jälkeläisiä sekä inkerinsuomalaisiin. Inkerinsuomalaisia ovat entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevia henkilöitä, jotka ovat kuuluneet Inkerin siirtoväkeen tai palvelleet Suomen armeijassa, tai jotka ovat ilmoittautuneet Venäjän paluumuuttojonoon. (Maahanmuuttovirasto: Paluumuutto.) Yhteensä

paluumuuttajia on saapunut Suomeen noin 30 000, ja he ovat tulleet pääosin Venäjältä ja Viirosta. (Sisäministeriö: Paluumuutto ja ulkosuomalaiset)

Työ, opiskelu- ja perhesyistä Suomeen muuttaneet muodostavat suurimmat maahanmuuttajaryhmät. Työperäistä maahanmuuttoa voidaan käsitellä kahdesta näkökulmasta, oikeudellisesta ja taloudellisesta. Oikeudellisen näkökulman mukaan työperäinen maahanmuutto on elinkeinon harjoittamista tai ansiotyötä varten tapahtuva maahanmuutto. Taloudellisesti katsottuna kaikki vastaanottajamaan työvoiman tarjontaa kasvattava maahanmuutto on työperäistä maahanmuuttoa. Suomessa työskentelee pysyväisluonteisesti maahan työnperässä muuttaneiden lisäksi tilapäisesti tai määräaikaisesti ulkomailta lähetettyjä tai vuokrattuja työntekijöitä, joita ei lasketa maan väestöluukuun eikä lueta mukaan työvoimaan. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2012: Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset, 17–8).

Perheperusteella tapahtuvalla maahanmuutolla tarkoitetaan joko Suomen kansalaisen tai oleskeluluvan saaneen perheenjäsenen muuttamista Suomeen. Perheenjäsenellä tarkoitetaan oleskelulupaa haettaessa avio- tai rekisteröityä puolisoa, alaikäistä lasta tai alaikäisen huoltajaa. Avopuoliso voi saada oleskeluluvan, jos pari on asunut vähintään kaksi vuotta yhdessä tai heillä on yhteinen lapsi. Vuonna 2014 Suomessa asui lähes 55 000 suomalaistaustaista, jotka olivat avo- tai avioliitossa ulkomaalaistaustaisen kanssa. Heidän lisäksi Suomessa asui 41 800 avo- tai aviopariperhettä, joissa molemmat puoliset olivat ulkomaalais- taustaisia. (Maahanmuuttovirasto: Perheenjäsenen oleskelulupa; Tilastokeskus: Perheet.)

Opiskelija, joka on EU-valtion, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen, ei tarvitse oleskelulupaa tai viisumia tullakseen opiskelemaan Suomeen. Sen sijaan muiden maiden kansalaisten täytyy hakea oleskelulupaa yli 90 päivää kestäviin opintoihin. Jos opinnot kestävät alle 90 päivää, opiskelijan täytyy hakea opiskeluviiisumia. Ulkomaalaisella opiskelijalla on oikeus tehdä opiskelijan oleskeluluvalla töitä, jos työt ovat tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai loppu- työn tekemistä. Muuta työtä saa tehdä keskimäärin 25 tuntia viikossa lukukauden

aikana. Opiskelija saa työskennellä vapaasti silloin, kun oppilaitoksessa ei järjestetä opetusta, kuten kesä- ja joululomilla. (Maahanmuuttovirasto: Opiskelu Suomessa; Työnteko-oikeus.) Opiskelu on lisääntynyt maahanmuuton syynä viimeisen kymmenen vuoden aikana, johtuen suomalaisten oppilaitosten kansainvälistymisestä (Tilastokeskus: Muuttoliike). En tule rajaamaan tässä opinnäytetyössäni maahanmuuton syitä mitenkään, vaan aineiston hankintaa varten tekemiini haastatteluihin osallistuu maahanmuuttajia useista edellä mainituista ryhmistä.

3 KOTOUTTAMINEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ JA KÄYTÄNNÖSSÄ

3.1 Laki kotoutumisen edistämisestä

Maahanmuuttajien kotoutumisessa on tärkeää, millaista kotouttamis- ja vähemistöpolitiikkaa heihin kohdistetaan sekä millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia heillä on (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 19). Integraatio- tai kotouttamispolitiikalla tarkoitetaan niitä yhteiskunnallisia toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttajan kotoutuminen uuteen maahan toteutuisi mahdollisimman hyvin tuloksin. Aiemmin suomalaisen integraatiopolitiikan sisällöstä säädettiin Kotouttamislaissa (Pehkonen 2006, 17), mutta nykyisin palveluista säädetään vuonna 2011 voimaan tulleessa Kotoutumislaissa (Työ- ja elinkeinoministeriö: Kotouttaminen).

Kotoutumislaki koskee kaikkia maahanmuuttajia, joilla on Suomen oleskelulupa voimassa, joiden oleskeluoikeus on rekisteröity tai joille on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti. Laki ei koske turvapaikanhakijoita tai niitä kaksoiskansalaisia, jotka ovat toiselta kansallisuudeltaan Suomen kansalaisia. Lain tarkoituksena on kotoutumisen edistämisen ja tukemisen lisäksi edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta väestöryhmien kesken. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 1-2.)

Kotoutumista edistäviä palveluja ja toimenpiteitä järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Lain mukaisesti maahanmuuttajalle on annettava tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa sekä palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 6-7.)

Maahanmuuttajalle annetaan mahdollisuus alkukartoitukseen, jossa arvioidaan alustavasti työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen tarpeet. Kartoituksen käynnistää joko kunta tai Työ- ja elinkeinotoimisto, riippuen siitä,

onko maahanmuuttaja työtön työnhakija vai toimeentulotuen saaja. Kartoituksen tarkoituksena on selvittää, tarvitseeko maahanmuuttaja henkilökohtaista kotoutumissuunnitelmaa. Kotoutumissuunnitelmaan voidaan kirjata esimerkiksi kotoutumiskoulutus, omaehtoinen opiskelu tai muu tuki, jota maahanmuuttaja tarvitsee kotoutumisensa tueksi. Kunnan ja Työ- ja elinkeinotoimiston on seurattava kotoutumissuunnitelman toteutumista. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 9-11, § 18.)

Kotoutumislaisissa halutaan korostaa maahanmuuttajan omaa roolia ja osuutta kotoutumisessa. Tämä tavoite näkyy muun muassa siinä, että laissa puhutaan kotouttamisen sijaan kotoutumisesta. Kotoutuminen on pitkäkestoista ja jatkuvaa, mikä tapahtuu vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa erilaisissa arkipäivän tilanteissa, kuten esimerkiksi koulussa, töissä ja harrastuksissa. Työllistymisen edellytysten parantamisen lisäksi kotoutumislaisissa painotetaan erityisesti toimenpiteitä, joilla tuetaan perheiden, lasten ja nuorten kotoutumista. Perheen ja lähiverkoston merkitys kotoutumisen edistymisessä on hyvin keskeinen. (Työ- ja elinkeinoministeriö: Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista.)

3.2 Viranomaisten tehtävät kotouttamisessa

Kotoutumislaisissa viranomaisen tehtävät on jaettu paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen kotouttamistyöhön. Paikallistason kotouttamisesta ovat vastuussa kunnat ja muut paikallistason viranomaiset. Paikallistason kotoutumisen tavoitteena on tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi kunnan on muun muassa otettava huomioon maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten yleisessä suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. Kunnan on myös laadittava yksin tai useamman kunnan kanssa yhdessä kotouttamishjelma kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi. Kotouttamishjelma tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein ja se täytyy ottaa huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota

ja – suunnitelmaa laatiessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 29–32.)

Alueellisella kotouttamistyöllä hoidetaan kotoutumisen seuranta-, valvonta- ja kehittämistehtäviä. Erilaisten hankkeiden ja järjestöjen lisäksi tärkeitä toimijoita ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, aluehallintovirasto sekä maakuntaliitot. ELY-keskuksen vastuulla alueellisessa kotouttamistyössä ovat muun muassa kuntien ja TE-toimistojen tukeminen, ohjaus ja neuvonta sekä pakolaisten kuntaan osoittamisen alueellisen strategian laatiminen ja toimeenpano. (Työ- ja elinkeinoministeriö: Alueellinen kotouttamistyö.)

Kotouttamislain mukaan valtioneuvoston on laadittava valtion kotouttamisohjelma aina neljäksi vuodeksi kerrallaan. Kotouttamisohjelman valmistelusta vastaa Työ- ja elinkeinoministeriö. Kotouttamisen kannalta keskeiset ministeriöt määrittelevät kukin omat kotouttamisen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet osana hallinnonalansa toiminnan ja talouden suunnittelua. Työ- ja elinkeinoministeriön vastaa muun muassa kotouttamispolitiikan yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, seurannasta ja arvioinnista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä on esimerkiksi kuntien tukeminen ja neuvonta kotoutumisen edistämisessä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 34–37.)

4 KOTOUTUMISEN TEORIA

4.1 Kotoutumisprosessi

Integraation eli kotoutumisen käsitteellä tarkoitetaan sellaista suhdetta maahanmuuttajien ja valtaväestön kesken, jossa maahanmuuttajat ovat täysivaltaisia jäseniä yhteiskunnan eri areenoilla (Pehkonen 2006, 24). Yleisesti kotoutumisen tavoitteena on, että maahanmuuttaja osallistuu työelämään ja yhteiskunnan toimintaan säilyttäen samalla oman kielen ja kulttuurin (Himanen & Könönen 2010, 50). Kotoutuminen on kaksisuuntaista, eli se koskettaa sekä maahanmuuttajia että vastaanottavaa yhteiskuntaa. Maahanmuuttajalle keskeisiä asioita kotoutumisprosessissa ovat muun muassa kielitaito, ammatillinen osaaminen sekä sosiaalisten ja kulttuuristen tilanteiden hallinta. Vastaanottavassa maassa puolestaan ovat vaikuttamassa yhteiskunnalliset rakenteet, politiikka ja asenteet. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 14).

Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, mikä on täynnä uusiin asioihin ja toimintatapoihin tutustumista, eikä se aina suju nopeasti ja kivuttomasti (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 14). Kotoutumisprosessi on useiden vuosien mittainen muutostila, johon ovat vaikuttamassa useat tekijät, kuten esimerkiksi ikä ja sukupuoli (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19, 24) sekä yhteiskunnan rakenne. Eri maissa muuttoliikkeen koko ja vallitsevat säännökset vaihtelevat suuresti, samoin kuin maahanmuuttajien taustat ja heille tyypilliset ominaisuudet. Valtioiden integraatiopolitiikka, kantaväestön suhtautuminen sekä esimerkiksi työmarkkinoiden rakenne voivat tuoda suuriakin eroavaisuuksia maahanmuuttajien kotoutumisen toteutumiseen eri maissa. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 15.)

4.2 Akkulturaatio

Kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvaan muutosprosessiin ovat vaikuttamassa niin vähemmistöryhmien sopeutuminen enemmistökulttuuriin kuin myös enemmistön jäsenten suhtautuminen kulttuurivähemmistöihin (Liebkind 2006, 13). Tässä muutosprosessissa eri kulttuureja edustavat ihmiset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään niin, että kulttuuriset piirteet muuttuvat joko toisessa tai molemmissa ryhmissä sekä yksilö- että ryhmätasolla. Prosessia kutsutaan akkulturaatioprosessiksi ja se voi olla kahdensuuntaista. Yksisuuntaisessa akkulturaatiossa vähemmistökulttuuri sulautuu osaksi valtakulttuuria, kun taas kahdensuuntaisessa akkulturaatiossa vähemmistökulttuuri omaksuu uusia piirteitä valtakulttuurista säilyttäen samalla kuitenkin omia kulttuurisia piirteitään. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 254.)

Tunnettu malli kaksisuuntaisesta akkulturaatioprosessista on kanadalaisen psykologin John Berryn (1980) malli, jossa tarkastellaan sekä maahanmuuttajan halua säilyttää oma etninen kulttuuritaustansa sekä halua olla vuorovaikutuksessa enemmistökulttuurin kanssa. Mallissa hän nimeää neljä erilaista akkulturaatiostrategiaa, jotka ovat assimilaatio, separaatio, integraatio ja marginalisaatio. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 64–66.)

Assimilaatiolla tarkoitetaan ihmisen luopumista omasta kulttuuri-identiteetistään, eli yksilön ensisijaisena tavoitteena on sulautua kantaväestön joukkoon unohtamalla omat kulttuuritaustansa. Strategia joka noudattaa separaatiota on assimilaation täysi vastakohta, sillä siinä yksilö haluaisi pitää kiinni vain omasta kulttuuri-identiteetistään ja elää elämäänsä mahdollisimman erillään valtaväestöstä. Integraatiolla tarkoitetaan strategiaa, jossa yksilöllä on halu oppia uutta kulttuuria ja olla osana kantaväestöä, samalla kuitenkin säilyttäen omia taustakulttuurisia piirteitä elämässään. Integraatiota tavoittava asenne voi toteutua vain sellaisessa yhteiskunnassa, jossa kantaväestö suhtautuu ennakkoluulottomasti monikulttuurisuuteen eikä maahanmuuttajatausta ole este tutustumiselle. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 64–66.) Marginalisaatiostrategiassa yksilöllä ei ole halua säilyttää omaa kulttuuriaan eikä myöskään koe voivansa kiinnittyä valtaväestön

kulttuuriin. Marginalisaatio kuvaa identiteetin kadottamista ja vetäytymistä eli strategiassa on kyse syrjäytymisestä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 64–66.)

Useiden tutkimusten perusteella näistä neljästä toimintatavasta integraatio on sekä enemmistö- että vähemmistöryhmien hyvinvoinnille paras vaihtoehto, kun taas marginalisaatio on maahanmuuttajan sopeutumisen kannalta selkeästi huonoin vaihtoehto (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 254). Yksilö ei kuitenkaan aina välttämättä käytä vain yhtä näistä toimintatavoista, vaan hän voi vaihdella toimintatapojaan ajan ja elämäntilanteiden mukaan. Akkulturaatioasenteet voivat myös eriytyä elämänalueiden mukaan. Maahanmuuttaja voi esimerkiksi työpaikalla olla täysin integroitunut työpaikan jäsen, kun taas kotioloissaan hän voi noudattaa oman kulttuurinsa edustamia toimintatapoja. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 66.) Tyypillisiä ominaispiirteitä maahanmuuttajan onnistuneelle akkulturaatiolle ovat muun muassa hyvä henkinen ja fyysinen terveys, yleinen tyytyväisyys, hyvä itsetunto, hyvä suoriutuminen työstä sekä koulumenestys (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 254).

5 MAAHANMUUTTAJIIN KOHDISTUVAT ASEENTEET

5.1 Asenteiden muodostuminen

Asenteet ovat yksilön arvioita sosiaalisesti merkityksellisistä kohteista ja ne pohjautuvat yleensä yksilön arvoihin. Ne vaihtelevat myönteisistä kielteisiin suhtautumistapoihin, ja ohjaavat arkipäivän valintojamme. Klassisen määritelmän mukaan asenteet muodostuvat kolmesta osatekijästä, joita ovat tieto, tunne ja toiminta. Tieto-osaan kuuluvat yksilön ajatukset, uskomukset ja tosiasiat asenteen kohteesta. (Ahokas, Ferchen, Hankonen, Lautso & Pyysiäinen 2008, 70–71.) Se voi tarkoittaa esimerkiksi uskomuksia tietyn ihmisryhmän jäsenten piirteistä. Toisen osatekijän muodostavat asenteiden kohteisiin liittyvät emootiot, kuten pelko, ihailu, kateus tai inho. Kolmas osatekijä, toiminta, näyttäytyy ihmisen asenteita ilmentävässä käyttäytymisessä. Asenteita ilmentävä käyttäytyminen voi olla muun muassa välttelyä, nimittelyä ja syrjintää. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 251.)

Asenteet syntyvät pitkälti arkisessa vuorovaikutuksessa, yksilön omien sekä tuttavapiirinsä kokemuksiensa kautta. Tämän myötä asenteet ovat olennainen osa yksilön sosiaalista identiteettiä. (Ahokas ym. 2008, 70–71.) Asenteiden kohdistuessa aina johonkin konkreettiseen tai abstraktiin kohteeseen, on yksilöllä luonnollisesti asenteita myös itseä ja omaa käyttäytymistään kohtaan. Asenteiden tehtävänä on auttaa yksilöitä selittämään ja ymmärtämään maailmaa selkeämmin, jakamalla asiat hyviin ja pahoihin. Kovin tiukan asennejaottelun varjopuolena on kuitenkin usein se, että se estää yksilöä huomaamasta asioiden monipuolisuuden. Yleisesti asenteita ei voida kuitenkaan luokitella yksinomaan kielteisiksi, neutraaleiksi tai myönteisiksi, vaan arviot ovat miltei aina jossain määrin ristiriitaisia. Perusluonteeltaan myönteinen asenne voi sisältää myös negatiivisia vivahteita. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 90.)

Tyypillistä asenteille ovatkin niiden muutokset ja vaihtelut tilanteiden ja ympäristön mukaan. Ihmisten asenteet voivat muuttua esimerkiksi uuden informaation seurauksena. Esimerkiksi omilta läheisiltä saatu tieto on erityisen tehokasta, sillä

ihmiset pyrkivät ajattelemaan asioista samalla tavalla niiden ihmisten kanssa, joista pitävät. Myös mediasta saadut viestit vaikuttavat vahvasti asenteiden muodostumiseen ja muokkautumiseen. Joukkotiedotus nostaa esille aiheita, joista ihmiset keskustelevat keskenään ja keskustelujen kautta asenteet syntyvät ja muuttuvat. Tutkimuksissa on todettu, että pelkkä jonkin asian tuttuus voi saada ihmiset pitämään siitä. Näin ollen esimerkiksi ennakkoluuloja etnisiä ryhmiä ja eri kulttuureja kohtaan voitaisiin vähentää lisäämällä niistä tietoa. (Lipponen, 2-3). Sosiaalisen vertailun teorian (Festinger 1954) mukaan ihminen arvioi asenteitaan vertaamalla niitä muiden asenteisiin. Vertailun tavoitteena on saada ryhmän tuki omille ajatuksille ja tunteille. Pyrkimys sosiaaliseen vertailuun on voimakkaampi epävarmoina ajankohtina sekä silloin, kun yksilö ei ole kovinkaan varma asemastaan. Jos esimerkiksi vaikuttava henkilö ilmaisee tietyn asenteen olevan epäsopeva, voi yksilö tämän uskoessaan pyrkiä muuttamaan omia asenteitaan. (Erwin 2005, 48.)

5.2 Suomalaisen asenteet maahanmuuttajia kohtaan

Tutkitusti on selvää, että valtaväestön suhtautuminen kulttuurivähemmistöihin kuten maahanmuuttajiin, vaikuttaa voimakkaasti akkulturaatioprosessiin (Liebkind 2006, 19). Kuitenkin etnisten ryhmäsuhteiden kuvaaminen koko yhteiskunnan tasolla on vaikeaa tai osaltaan jopa mahdotonta, sillä ryhmäsuhteiden kuvaaminen riippuu pitkälti tarkastelun näkökulmasta ja aikajänteestä. Integraatiopolitiikkaa arvioidessa Suomi sijoittuu kansainvälisissä seurantatutkimuksissa länsimaiden kärkijoukkoon. Suomen erityisvahvuuksiksi on katsottu esimerkiksi lakisääteiset syrjinnän vastaiset toimet sekä maahanmuuttajien hyvät mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen. Tämä ei kuitenkaan kerro totuutta asenneilmastosta Suomessa, sillä yhteiskunnan lainsäädäntö ja viralliset käytännöt ovat kuitenkin täysin eri asia kuin sen jäsenten asenteet, käyttäytyminen ja kokemukset. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 247–248.)

Vaikka Suomen integraatiopolitiikka on saanut arvostusta maailmalla, Eurobarometrin mukaan valtaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan näyttävät

hieman kielteisempinä kuin Euroopassa keskimäärin. Eurobarometrissa on kysytty maahanmuuttajilta syrjinnän kokemuksia, joista Suomessa asuvista vastanneista 15 prosenttia oli vastannut myöntävästi. (Euroopan komissio 2008: Eurobarometri 296.) Eurobarometrin suureen prosenttimäärään voi vaikuttaa osaltaan se, että Suomessa maahanmuuttajien pienen määrän vuoksi mahdollisuudet myönteiseen kanssakäymiseen ovat huomattavasti vähäisemmät kuin monissa muissa Euroopan maissa. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 250.) Yleisesti suomalaisten asenneilmapiiri näyttää vuosien takaisen myönteisen trendin jälkeen kääntyvän hieman kielteisemmäksi. Asenteet maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan ovat olleet myönteisimmillään viimeisimmän talouden nousukauden aikana ja kielteisimmillään asenteet ovat olleet 1990-luvun laman aikana. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 248.)

Asenteiden muodostumiseen ja yleiseen asenneilmapiiriin vaikuttavat usein merkittävästi esimerkiksi yhteiskunnan taloustilanne tai mediassa käytävä keskustelu. Talouden korkeasuhdanteen aikaan asenteet maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan ovat usein suvaitsevaisempia, kun taas taloustilanteen ollessa heikko, asenteet ovat tutkimusten mukaan selkeästi kielteisempiä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 21–22.) 1990-luvun laman aikana suomalaiset perustelivat kielteistä suhtautumistaan maahanmuuttajiin kilpailulla työpaikoista ja sosiaalietuuksista (Jaakkola 2006, 29). Useiden ihmisten asenteet muovautuvat pelkästään mediassa käytävän keskustelun pohjalta. Jos mediassa käsitellään pelkästään maahanmuuttajien rikollisuustilastoja ja muita heihin kohdistuneita ongelmia, on vaarana, että valtaväestön asenteiden suunta muodostuu kielteiseksi. Tämä vaara koskee etenkin sellaisia henkilöitä, jotka eivät omaa muuta kosketuspintaa maahanmuuttajiin. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 22.)

Magdalena Jaakkola (2006) on tehnyt tutkimusta Suomen asenneilmastosta vuosina 1987–1999 ja kaikkina tutkimusajankohtina naiset ovat suhtautuneet maahanmuuttajiin miehiä myönteisemmin. Naiset suhtautuivat myös myönteisemmin humanitaarisista syistä vastaanotettaviin pakolaisiin, kun taas miesten myönteis-

nen suhtautuminen suomalaisille ”hyödyllisten” ulkomaalaisten, kuten tiedemiesten ja asiantuntijoiden maahantuloon oli naisia yleisempää. Tutkimuksissa kävi myös ilmi erilaisia ulkomaalaisasenteita selittäviä tekijöitä. Sukupuolen lisäksi esimerkiksi asuinpaikalla, koulutuksella sekä henkilökohtaisilla kontakteilla on merkittävä vaikutus ihmisen asennoitumiseen ulkomaalaisia kohtaan. Pääkaupunkiseudulla suhtauduttiin ulkomaalaisiin työnhakijoihin selkeästi myönteisemmin kuin maaseudulla asuvat. Pohjoismaisissa ja muualla Euroopassa tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että koulutuksen taso selittää parhaiten myönteisiä ulkomaalaisasenteita. Koulutuksen yhteyttä ulkomaalaisasenteisiin on selitetty muun muassa sillä, että kouluissa pyritään entistä enemmän opettamaan suvaitsevaisuutta ja antamaan tietoa eri kulttuureista. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että ne ihmiset, jotka tunsivat eniten Suomessa asuvia ulkomaalaisia, suhtautuivat kaikkina tutkimusajankohtina pakolaisiin ja ulkomaalaisin työnhakijoihin myönteisemmin kuin ne, jotka eivät kontakteja omanneet. (Jaakkola 2006, 37–41.)

Kielteisimmän pakolaisten ja ulkomaisen työvoiman vastaanottamiseen suhtautuivat työttömät, eläkeläiset, maanviljelijät ja työväestöön kuuluvat sekä ne, joilla ei ole koulutusta eikä henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin. Myönteisimmän maahanmuuttajiin suhtautuivat korkean koulutuksen saaneet ja runsaat henkilökohtaiset kontaktit omaavat suomalaiset. (Jaakkola 2006, 45.) Tutkimusten mukaan suomalaiset suhtautuvat myönteisemmin ulkonäöltään lähellä suomalaista oleviin ja kulttuuriltaan samankaltaisista, korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin. Köyhemmistä maista lähtöisin oleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan suomalaista selvästi poikkeaviin ihmisiin suhtaudutaan kielteisemmin. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 249.)

Pitkänen ja Koukki (1999) ovat tutkineet viranomaisten suhtautumista maahanmuuttajiin ja heidän kotoutumiseensa. Viranomaiset ovat usein maahanmuuttajan ensimmäinen kosketus Suomeen ja suomalaisiin, joten julkinen hallinto ja sen työntekijät ovat avainasemassa maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman tavoitteiden toteuttamisessa. Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (1997) tekemän

aiemman tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat eivät luota viranomaisiin. Kolmasosa tutkimukseen osallistuneista oli osoittanut epäluottamuksensa työnvälitykseen, tuomioistuimiin, poliisiin, ulkomaalaisvaltuutettuun, ulkomaalaisvirastoon sekä oman kunnan ulkomaalais- ja pakolaistoimistoon. Tutkimukseen osallistuneista pisimpään Suomessa asuneiden kokemuksissa oli ilmennyt eniten epäluottamusta sekä syrjintää viranomaisten taholta. (Tedder 2005, 26–27.)

Viranomaisryhmien kokemukset maahanmuuttajista vaihtelevat. Pitkäsen ja Koukin (1999) tekemässä tutkimuksessa oli ilmennyt, että opettajien, sosiaalityöntekijöiden ja työvoimaviranomaisten kokemukset maahanmuuttajista olivat olleet pääosin positiivisia, kun taas poliiseilla ja rajavartijoilla oli enemmän negatiivisia kokemuksia. Myönteisimmin maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin olivat suhtautuneet sosiaalityöntekijät ja ruotsinkieliset opettajat. Tutkimuksessa oli todettu asenteiden olevan yhteydessä paitsi ammattiryhmään myös kohtaamiskokemuksiin maahanmuuttajista asiakkaina ja työtovereina. Myös viranomaisen vapaaajan ulkomaalaiskontakteilla oli selvä yhteys asenteisiin. Asuinpaikan koolla ja sijainnilla ei tämän tutkimuksen mukaan ollut yhteyttä viranomaisten asenteisiin. (Tedder 2005, 27-28.)

Tutkimuksen mukaan viranomaiset näkevät ulkomaalaisten maahanmuuton sekä uhkana että mahdollisuutena. He uskovat vieraiden kulttuurien yhdistymisen rikastuttavan suomalaista kulttuuria, mutta ovat huolissaan maahanmuuton uhkaavan yleistä turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa. Maahanmuuton seurausten arviointi tutkimukseen osallistuvien viranomaisten kesken oli vaihdellut. Opettajat, sosiaalityöntekijät ja työvoimaviranomaiset korostivat positiivisia puolia kuten suvaitsevaisuuden kasvua ja pitivät negatiivisia seurauksia vähäpätöisempänä. Negatiivisina seurauksina he kokivat ulkomaalaisten joutumisen rasismiin kohteeksi sekä huumeiden ja AIDSin leviämisen. Poliisit ja rajavartijat sen sijaan korostivat maahanmuuton negatiivisia seurauksia enemmän ja pitivät niitä positiivisia seurauksia todennäköisempinä. (Tedder 2005, 28.)

Myönteisimmin maahanmuuttoon suhtautuivat opettajat ja sosiaalityöntekijät ja kielteisimmin rajavartijat ja poliisit. Tutkimuksen tekijät näkivät tärkeimpinä maahanmuuttajiin suhtautumisen tekijöinä ammattiryhmän, ulkomaalaisista asiakkaista saatujen kokemusten laadun, ulkomaalaisista työtovereista saatujen kokemusten laadun sekä viranomaisen henkilökohtaiset ulkomaalaiskontaktit. (Tedder 2005, 30.)

Suomen asenneilmapiiriä maahanmuuttajia kohtaan tarkastellessa voi huomata kaksi asiaa: kahtia jakautuneisuuden ja hierarkkisuuden. Puhe maahanmuutosta, maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta jakautuu yhä voimakkaammin kahteen leiriin, jotka ovat asenteiltaan vastakkaisia. Asenteet ovat myös selkeästi hierarkkisia: vaaleasta suomalaisprototyypistä kulttuuriltaan ja ulkonäöltään suuremmin poikkeavat saavat osakseen huonompaa kohtelua. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 261.) Valtaväestön ja viranomaisten välillä ei tutkimusten mukaan ole suuria eroavaisuuksia suhtautumisessa maahanmuuttajiin.

Tässä opinnäytetyössä tarkoitan suomalaisten asenteilla maahanmuuttajien arkipäivän kohtaamistilanteita pääosin valtaväestön, mutta osittain myös viranomaistahojen kanssa. Tarkoitukseni on kuvata sitä, miten suomalaisten asenteet ovat tulleet maahanmuuttajalle esille valtaväestön ja viranomaisten kanssa kohdatessa sekä millaisiksi ne koetaan teemahaastattelun mukaisissa erilaisissa tilanteissa. En tule tulososiossa erikseen vertailemaan asenne-eroja valtaväestön ja viranomaisten suhtautumisen välillä.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada selville sitä, miten maahanmuuttajat kokevat suomalaisten asenteet eri arkipäivän kohtaamistilanteissa, ja miten he kokevat näiden tilanteiden vaikuttavan heidän kotoutumisprosessiinsa. Tarkoituksena on myös saada maahanmuuttajien omaa ääntä kuuluviin sekä suomalaisille lisää tietoa eri kohtaamistilanteiden merkityksestä maahanmuuttajataustaiselle ihmiselle.

Tavoitteeni on, että saisin opinnäytetyöni kautta niin arkisissa tilanteissa kohtaavan kantaväestön kuin maahanmuuttajien parissa työskentelevät viranomaiset pohtimaan omaa vuorovaikutustyyliään sekä sitä, millainen merkitys vuorovaikutustyyllillä mahdollisesti on henkilöön. Tällaisessa ajankohtaisessa tilanteessa mielestäni kantaväestöllä olisi hyvä pohtia sitä, miten voimme itse vaikuttaa omalla toiminnallamme maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen. Yleensä kotoutumista edistävät asiat ovat hyvin pieniä hyvien käytösten mukaisia asioita, joiden toteuttaminen ei vaadi paljoa.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössäni on kolme:

- 1. Millaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on suomalaisten asenteista maahanmuuttajiin?*
- 2. Miten kokemukset ovat vaikuttaneet kotoutumiseen?*
- 3. Miten kotoutuminen voisi onnistua paremmin maahanmuuttajien kokemusten ja käsitysten perusteella?*

6.2 Tutkimusmenetelmät

Käytän opinnäytetyössäni laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, sillä haluan saada tutkittavien omaa näkökulmaa ja kokemuksia esille suomalaisten asenteista ja niiden vaikutuksesta tutkittavien kotoutumisprosessiin. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2009, 164) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoituksena suosia sellaisia metodeja, joilla tutkimukseen osallistuvien näkökulmat ja ääni saadaan esille. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaileminen ja havaintojen tuottamisessa olennaiseen keskittyminen.

Hankittavan aineiston määrä tulee rajata ja aineistossa tulee käsitellä vain tiettyjä, tutkittavaan teemaan oletettavasti liittyviä seikkoja (Alasuutari 2001, 50–51). Pelkistetyimmillään laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on ilmiösultaan tekstiä. Teksti voi olla syntynyt esimerkiksi eri haastatteluiden ja havainnointien, päiväkirjojen, omaelämäkertojen tai muuta tarkoitusta varten tuotettujen kuvallisen aineiston tai äänimateriaalin pohjalta. (Eskola & Suoranta 1998, 15.) Tilastolliselle tutkimukselle tyypillisen satunnaisotannan sijasta laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein harkinnanvaraista näytettä, jolloin tutkittava valitaan siten, että hänen kautta tarkasteltavaan ilmiöön on mielekästä perehtyä (Kiviniemi 2001, 68).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on keskeinen. Tutkijalla on toiminnassaan tietynlaista vapautta, joka antaa hyvin yleisesti ottaen mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Laadullinen tutkimus vaatii tutkijalta useita ratkaisuja esimerkiksi menetelmällisten ratkaisujen tai kirjoitustavan suhteen. (Eskola & Suoranta 1998, 20.)

Yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa on haastattelu. Haastattelun tavoitteena on selvittää keskustelevan vuoropuhelun kautta, mitä tutkittava ajattelee tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Valitsin aineistonhankintamenetelmäksi haastattelun, sillä ajattelin sen olevan luotettavin keino saada tutkittavien

omat mielipiteet ja näkökulmat kuuluviin. Joustavuus on myös merkittävä haastattelumenetelmän etu. Haastattelutilanteessa molemmilla osapuolilla on mahdollisuus selkiyttää ilmausten sanamuotoa, toistaa tarvittaessa kysymys tai vastaus, oikaista väärinkäsityksiä sekä käydä yhteistä keskustelua. Tämä ei ole mahdollista esimerkiksi kyselylomakkeessa, joka toimitetaan haastateltavalle mahdollisesti edes näkemättä häntä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Haastattelun avulla pystyin myös havainnoimaan haastateltavan reaktioita, ilmeitä ja eleitä. Eikielelliset vihjeet auttavat usein haastattelijaa ymmärtämään vastauksia syvällisemmin ja joissain tilanteissa jopa ymmärtämään merkityksiä toisin kuin alussa on ajateltu (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34).

Haastattelutyypiksi valikoitui teemahaastattelu, jolle tyypillistä on haastattelun aihepiirien etukäteen määrittäminen. Koen, että teemahaastattelua käyttämällä haastattelutilanne on jollain tapaa rennompaa, sillä teemahaastattelusta puuttuu strukturoiduille haastatteluille kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastattelussa läpi, mutta etenemisjärjestys ja kysymysten laajuus voivat vaihdella haastattelutilanteen mukaan. Haastattelussa ei käytetä valmiiksi mietittyjä tarkkoja kysymyksiä, vaan haastattelijalla on ikään kuin tukilista läpikäytävistä teemoista. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

6.3 Kokemuksen tutkiminen

Kokemus on psykologinen ilmiö, jota tutkittaessa tutkitaan ihmisen mielen sisäistä maailmaa ja sen merkityssuhteita (Latomaa 2006, 18 - 19). Kokemus on ymmärtävä ja merkityksellistyvä suhde tajuavan ihmisen ja elämäntilanteen välillä (Perttula 2009, 118). Kokemuksellisuus voidaan ajatella ihmisen maailmasuhteen perusmuotona, joka muotoutuu erilaisten merkitysten mukaan. Kokemus pitää sisällään erilaisia merkityksiä, se voidaan nähdä esimerkiksi mielikuvina, uskomuksina, aistihavaintoina, tunteina tai ajatuksina. (Latomaa 2006, 28.)

Tutkimus, joka on kokemiseen ja kokemuksessa saatuun tietoon perustuva, on luonteeltaan empiiristä. Sen tavoitteena on tehdä havainnointia, ymmärtää ja kokea jotain olemassa olevaa konkreettista ilmiötä. Tavoitteena voi olla myös muiden ihmisten kokemisen empiirinen havainnointi tai tutkittavasta asiasta kokemusperäisen tiedon jäsentäminen. Kokemusta kuvaava tutkimus voidaan toteuttaa joko rajautumalla tiettyyn tutkimuskohteeseen, yksittäisiin tutkimuskohteisiin tai laajempaan ilmiöiden joukkoon. Tällainen kokemusten tutkiminen on luonteeltaan laadullista tutkimusta. (Perttula 2009, 133-134; Jyväskylän yliopisto: Kokemuksen kuvaaminen.)

Kokemusten tutkimuksessa itse tutkimus ja tutkimusaineisto rajataan yleensä siten, että tutkimus voidaan toteuttaa kokonaistutkimuksena. Aineistot ovat yleensä itsekoottuja, ja niiden dokumentit tuotetaan tutkimuksen tekemisen yhteydessä. Fenomenologisen tutkimuksen aineisto kootaan tavallisesti havainnoimalla, osallistumalla tai kenttätyöllä. Toisten ihmisten kokemuksia pyritään tavoittamaan yleensä haastatteluiden, kyselyiden tai kertomusten kautta. Kokemuksen tutkijalta edellytetään hyviä vuorovaikutustaitoja. Aina kun tutkija pyytää toisia ihmisiä kuvaamaan kokemuksiaan, on hänen osoitettava, että hän pitää niitä tosina ja todellisina. Kokemuksen tutkijalle on tärkeää arvostava asennoituminen toisia kohtaan ja vilpitön mielenkiinto tutkittavan tunteisiin ja kokemuksiin. (Perttula 2009, 156; Jyväskylän yliopisto: Kokemuksen kuvaaminen.)

6.4 Aineiston hankinta ja tutkimusjoukko

Jotta saisin kolmeen tutkimuskysymykseeni vastaukset, tarvitsin haastateltavan tutkimusjoukon. Haastattelen opinnäytetyöhöni kolmea maahanmuuttajataustaista henkilöä, jotka ”etsin” aikaisempien työharjoittelu- sekä henkilökohtaisten kontaktieni kautta. Lähetin Facebookissa viestiä kuudelle entisessä työharjoittelupaikassani opiskelleelle henkilölle, jossa kerroin opinnäytetyöni tarkoituksesta ja toteutustavasta tarkemmin. Osa henkilöistä ei reagoinut viestiini mitenkään ja kahdelta sain myöntävän vastauksen kysyessäni mahdollisuutta haastatella heitä. Kolmannen haastateltavan opinnäytetyöhöni löysin omien henkilökohtaisten kontaktieni kautta.

Tutkimusjoukkoa kootessani en rajannut maahanmuuton syitä mitenkään, vaan ainoina kriteereinä haastatteluun osallistumiseen olivat henkilön maahanmuutto-tausta sekä vähintään kolmen vuoden kokemus Suomessa asumisesta. Tavoitteenani tutkimusjoukkoa hankkiessani oli se, että maahanmuuton taustat ja syyt eriaisivat tutkimusjoukon kesken, jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman monipuoliset.

Pienen kolmen hengen tutkimusjoukon etuna on se, ettei aineistolla ole mahdollisuutta levitä kohtuuttoman kokoiseksi. Tutkimusjoukossa oli molempia sukupuolia ja he olivat haastatteluhetkellä iältään 22–27-vuotiaita. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 3-5 vuotta, joten heille oli kertynyt jo kokemusta kantaväestön kanssa kohtaamisesta. Kaikki haastatteluun osallistuneista olivat tällä hetkellä opiskelijoita, mutta osa oli kerennyt olla myös työelämässä Suomessa olon aikana.

Aineistonhankintamenetelmistä teemahaastattelu tuntui omassa tilanteessani luontevimmalta vaihtoehdolta. Aluksi suunnittelin tekeväni teemahaastattelun ryhmähaastatteluna, mutta idea sitten kariutui aikataulujen yhteensovittamisen vaikeuden vuoksi. Jälkeenpäin haastateltavien luonteenpiirteitä miettiessäni oli-kin varmasti parempi, että haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Teema-haastattelun ominaispiirteenä on muun muassa se, että haastattelija tietää jo etukäteen, että haastateltavilla on kokemusta kyseisestä tutkittavasta ilmiöstä. Toi-sena laajana ominaispiirteenä teemahaastattelulle on se, että ennen haastattelua haastattelija on alustavasti selvitellyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita ja kokonaisuutta, joiden perusteella kehitetään haastattelurunko. (Hirs-järvi & Hurme 1993, 47.)

Haastattelun teemat nousivat suoraan kolmesta tutkimuskysymyksestäni. Haas-tattelun avulla pyrin keräämään sellaista aineistoa, jonka pohjalta voin luotetta-vasti tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia johtopäätöksiä. Suunnittelin haastattelu-rungon, jonka teemat nousivat lähes suoraan tutkimuskysymyksistäni. Teemat

haastattelurungossa olivat: 1. Kokemukset suomalaisten asenteista, 2. Kotoutuminen ja 3. Suomalaisten asenteiden vaikutus kotoutumiseen. Näitä pääteemoja tarkensin pienemmillä teemoilla ja lisäkysymyksillä. (Liite1.) Haastattelutilanteessa teema-alueet ovat haastattelijan muistilistana ja tarpeellisena keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Pienemmillä lisäkysymyksillä varmistin sen, että saan kattavat vastaukset eikä kiusallisia hiljaisia hetkiä syntyisi. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 40–41).

Teemahaastattelurungon jäsentely ja haastattelurungon saaminen johdonmukaiseksi aiheutti minulle päänvaivaa. Jotta sain varmuuden haastattelurungon toimivuudelle, tein esihaastattelun ystävälleni. Esihaastattelu onkin teemahaastattelulle välttämätön ja tärkeä osa. Esihaastattelun tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua ja sen avulla saadaan myös selville haastattelujen keskimääräinen pituus. Itse haastattelua oli myös helpompi lähteä tekemään esihaastattelun tehtyäni, sillä siitä sai vähän esimakua todellisesta haastattelutilanteesta ja mahdollisten virheiden määrä todennäköisesti pieneni. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 57–58.)

Haastattelut toteutettiin kirjastossa ja nauhoitin ne tietokoneelleni suoraan. Nauhoituksesta oli sovittu etukäteen haastateltavien kanssa samalla kun olimme sopineet aikatauluja ja jutelleet haastattelun sisällöstä tarkemmin. Ennen haastattelun aloittamista haastateltavat täyttivät esitietolomakkeen, jossa kysyttiin muun muassa ikää, sukupuolta, kansalaisuutta ja maahanmuuton syytä. Kävimme ennen haastattelua vielä kertaalleen läpi myös sen, että kaikki aineisto jää vain minulle ja lopullisista tuloksista haastateltavat ovat tunnistamattomissa.

Haastattelutilanteet kestivät yksilöllisesti vaihdellen puolesta tunnista yhteen ja puoleen tuntiin. Aloitin haastattelun avauskysymyksellä, jossa pyysin haastateltavaa kertomaan vapaasti Suomeen muutostaan ja ensimmäisistä ajoista Suomessa. Tällä tavoin sain viritettyä haastateltavan teeman mukaiseen tunnelmaan sekä rentoutettua ilmapiiriä, sillä jokainen haastateltava myönsi jännittävänsä haastattelua. Hirsjärvi ja Hurme (1993, 87) painottaa Teemahaastattelu-teoksessaan avauskysymysten tärkeyttä. Avauskysymysten avulla haastateltavalla on

mahdollisuus kokea, että osaa vastata kysymyksiin ja että keskustelu on mielenkiintoista. Itse haastattelussa kysymysten vastausjärjestys vaihteli hieman haastateltavasta riippuen, mutta pääpiirteittäin haastattelut etenivät teemojen mukaisessa järjestyksessä. Yhden haastateltavan kohdalla puheenaihe ajautui välillä varsinaisen aiheen ulkopuolelle, mutta en antanut sen häiritä. Annoin hänen puhua loppuun, ja sen jälkeen johdattelin keskustelun takaisin aiheeseen. Jokaiseen haastatteluun liittyi tarkentavia kysymyksiä, joko haastateltavan tai haastattelijan puolelta. Tarkensin haastattelukysymyksiä muutaman kerran johtuen siitä, ettei haastateltava kuullut tai ymmärtänyt ensimmäisellä kerralla sekä kysyin useasti täydentäviä kysymyksiä varmistaakseni oman oikein ymmärtämiseni. Haastattelujen laajuudessa oli haastateltavakohtaisia eroja. Kaksi haastattelua meni todella jouhevasti ja luontevasti omalla painollaan, mutta yhdessä haastattelussa keskustelun sujumuuteen täytyi erityisesti panostaa. Käytin keskustelun sujumiseksi erilaisia yleisiä kysymyksiä, jotka eivät suoraan liittyneet tutkimuskysymyksiini, mutta liittyivät aiheeseen. Huomasin, että siitä oli selkeästi apua.

6.5 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessini alkoi elokuussa 2015, ideapaperin palautuksella. Ideapaperin tarkoituksena on saada tutkimusidea ja siihen liittyvät ajatukset jollain tapaa kasattua yhteen, toimia ikään kuin idean selkiyttäjänä. Tämä vaihe on tutkimuksen kannalta tärkeä, sillä usein ajatukset ovat hyvin sekavat ja niistä on vaikea saada kiinni ilman, että niitä kirjoittaa ylös. (Eskola & Suoranta 1998, 34.) Ennen ideapaperin palautuspäivämäärää en ollut suonut kertaakaan vielä kunnollisia ajatuksia opinnäytetyöni aiheelle, minulla oli ollut ajatuksena opinnäytetyön aiheeksi vain ”joku maahanmuuttoon liittyvä”. Hyviä tutkimusideoita sitten tulikin kaksi lähes heti aiheen valintaa tarkemmin pohtiessa, joita sitten pyörittelin mielessäni vähän tarkemmin ja päädyin valitsemaan nykyisen aiheen. Pian ideapaperin palautettuani sain tietooni ohjaavat opettajani, ja opinnäytetyöprosessini saattoi kunnolla alkaa.

Ideapaperin palautuksen jälkeen aloin työstämään kattavaa tutkimussuunnitelmaa, jota tehdessä mielenkiinto ja motivaatio opinnäytetyötä kohtaan kasvoivat valtavasti. Aloitin tutkimussuunnitelman teon perehtymällä teorian tietoon ja aiempiin tutkimuksiin aiheesta, minkä jälkeen aloin jäsentämään tutkimuksen tavoitteitani, opinnäytetyön toteutustapaa sekä alustavaa sisällysluettelo. Lopulliset tutkimuskysymykset muotoutuivat myös tutkimussuunnitelmaa tehdessä, käytyäni ensimmäisen palaverin ohjaajieni kanssa. Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, 15–16) laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää parhaimmillaan koko työn mukana, sillä kvalitatiivisilla menetelmillä saavutetaan ilmiöiden prosessiluonne. Laadullisessa tutkimuksessa tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin ja tutkimussuunnitelmaa saattaa joutua tarkistamaan useaan otteeseen aineistonkeruun kuluessa ja tutkielmaa kirjoittaessa. Oma tutkimussuunnitelmani on elänyt jonkin verran prosessin aikana ja laadulliselle tutkimukselle ominaiseen tyyliin olen sinne useasti palannutkin.

Joulukuussa 2015 lähetin ensimmäiset viestit henkilöille, joilta kysyin mahdollisuutta osallistua haastatteluun opinnäytetyötäni varten. Tässä vaiheessa minulla oli vielä epäselvää, toteutanko haastattelun ryhmä- vai yksilöhaastatteluna. Joulukuun aikana yksi haastateltavista varmistui kunnolla ja muut olivat vielä epävarmoja. Tämä aiheutti minulle pientä stressiä, sillä aikataulusuunnitelman mukaan minulla oli tarkoitus toteuttaa haastattelu tammi-helmikuussa. Joulukuu oli kokonaisuudessaan minulle melko hektistä aikaa muiden opintojen ja töiden puolesta, joten teorian tiedon kirjoittaminen siltä kuukaudesta jäi aika vähäiseksi.

Tammikuun 2016 loppupuolella varmistui myös toinen haastateltava, joka oli aikaisemmin epäröinyt osallistumisestaan omasta mielestään puutteellisen kielitaidon ja ujouden vuoksi. Keskustelimme asiasta tammikuussa tarkemmin, ja vakuutin hänelle, että hänen kielitaitonsa on täysin riittävä haastatteluun osallistumiseen. Koska en ollut saanut tammikuun lopussa vasta kuin kaksi haastateltavaa, otin yhteyttä Oulussa toimivaan Villa Victoriin ja kyselin heiltä mahdollisia haastateltavia. He vastasivat aikovansa kysyä opiskelijoilta mahdollista osallistumista, mutta sittemmin heistä ei kuulunut mitään. Tämä ”yhteistyö” jäi lyhyeen,

sillä sain kun sainkin helmikuun aikana kolmannen haastateltavan omien kontaktieni kautta. Tässä vaiheessa totesin tutkimusjoukkoni olevan riittävä tarvitsemaani aineistoa varten.

Saimme haastatteluajankohdat sovittua maaliskuun kahdelle ensimmäiselle viikolle. Aikataulujen yhteensovittaminen oli hieman haastavaa, mutta onneksi ajankohtaa ei tarvinnut siirtää paljoa kauemmas, mitä olin suunnitellut. Kun haastattelut oli tehty, litteroin ne heti seuraavien päivien aikana tekstimuotoon. Litteroinnin jälkeen käytin kaiken aikani muihin opintoihin ja teoretiedon loppuun kirjoittamiseen, tämä vaihe kestitkin lähes kaksi kuukautta. Toukokuun alussa pääsin vihdoin palaamaan haastatteluihin ja kävin analysoitavan aineiston kimppuun. Analysoinnin ja pohdinnan jälkeen kävin vielä läpi opinnäytetyön tutkimuseettiset lähtökohdat sekä viimeistelin teoriaosuuden. Aikataulutavoitteenani oli saada opinnäytetyö esitettyä ennen opettajien kesälomalle lähtöä, joten toukokuu meni tiiviisti opinnäytetyön ja viimeisen työharjoittelun merkeissä. Siihen ei paljoa sosiaalista elämää enää mahtunut, mutta minulle oli pääasia, että aikataulussa pysyttiin.

6.6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön tutkimusta tehdessä kuuluu muun muassa eettisesti kestävien tiedonhankintamenetelmien käyttö. Eettisesti kestävät tiedonhankintamenetelmät edellyttävät, että tutkimusryhmän jäsenten asema, oikeudet ja velvollisuudet määritellään ja kirjataan kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla jo tutkimusprojektin alussa. Myös tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset täytyy määritellä heti tutkimusprojektin alkuvaiheessa. (Kuula & Tiitinen 2010, 450.)

Kerroin haastateltavilleni jo heti siinä vaiheessa, kun kysyin heidän halukkuutta osallistua opinnäytetyöhöni tutkimuseettisistä lähtökohdista. Kerroin, että tulen pitämään kaikki opinnäytetyöhöni osallistuvat haastateltavat anonymina, ja analyysit sellaisina, ettei heitä voida kirjoittamistani teksteistä tai sitaateista tunnistaa.

En myöskään tuo opinnäytetyössäni esille sellaisia haastatteluissa ilmenneitä asioita, jotka eivät olennaisesti kuulu tutkimuksen tavoitteisiini. Pidän kaikki haastatteluaineistot vain itselläni, enkä näytä niitä muille, kuin mahdollisen ongelman tullessa opinnäytetyöni ohjaajille. Opinnäytetyönohjaajiani sitoo vaitiolovelvollisuus. Kun opinnäytetyöni on valmis ja esitetty, tuhoan kaikki haastattelumateriaalit.

Haastatteluteemoja ja kysymyksiä miettiessäni, eettisyyttä täytyi pohtia tarkasti. Etenkin sanavalintoja ja muotoja täytyi miettiä, jotteivat ne tule loukkaamaan haastateltavaa eikä kysymysten asettelu ole sellainen, johon haastateltava kokee olevan ikävä vastata. Ennen varsinaista haastattelua kerroin jokaiselle haastateltavalle tarkemmin tutkimuseettisten periaatteideni lisäksi opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä tutkimusmenetelmistä. Lähetin teemahaastattelun rungon haastateltaville etukäteen, jotta he voisivat valmistautua haastatteluun rauhassa.

Itse haastattelutilanteen luotettavaksi tekeminen edellyttää tutkijalta taitoa antaa haastateltaville kunnolla aikaa vastata kysymyksiin sekä olla ohjailematta heidän vastauksia omilla mielipiteillä. Haastateltavalle on tärkeää, että tutkija on puolueeton, eikä hän lähde arvioimaan millään tavalla tutkittavan mielipiteitä ja kokemuksia. (Kuula & Tiitinen 2010, 448.) En ottanut itse millään tavalla kantaa haastatteluissa ilmentyviin asennekysymyksiin, vaan annoin haastateltavien itse määrittellä kokemuksensa suomalaisten asenteista. Tässä vaiheessa tutkimuksen eettisyyttä täytyi pohtia useaan kertaan, sillä oli haastavaa kysyä lisäkysymyksiä ja saada keskustelua nousuun ilman, että toisin esille omia henkilökohtaisia mielipiteitäni.

Aineistoa analysoidessa täytyi miettiä tarkoin, millaisesta näkökulmasta aineistoa analysoin sekä miten saan aineiston analysoitua juuri siten, että se vastaa täysin haastatteluista saatuja tietoja. Tutkijan eettinen velvollisuus on esittää tietoa, joka on niin varmaa ja todennettua kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20.) Myös teorian tietoa kirjoittaessa täytyi muistaa eettisyys. Käytin opinnäytetyössäni

vain ohjeiden sallimia lähteitä eli en plagioinut tai hyödyntänyt toisten kirjoittamia tekstejä ilmoittamatta niitä lähdeluettelossani.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja tällä tavoin tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta (Eskola & Suoranta 1998, 138). Aineiston analyysi on tutkimuksen ydinasia, jota tehdessä tutkijalle vihdoinkin selviää, minkälaisia vastauksia hän saa tutkimusongelmiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221). Aineistoni analysointi alkoi aineiston litteroinnilla äänitallenteista tekstimuotoon. Tämä olikin odotettua suurempi työmaa, sillä litteroitavaa tekstiä kertyi yhteensä lähemmäs 40 sivua. Litteroin tekstit osittain sanatarkasti ja osittain yleiskielisesti. Lähinnä tutkimuskysymysten ulkopuolelle ajautuneet keskustelut litteroin vain yleiskielisesti. Työlästä litteroinnista teki osaltaan myös se, että sanamuodot ja –järjestykset saattoivat sekoittua haastateltavilla helposti, joten äänitettä piti kirjoittaa puhtaaksi pari sanaa kerrallaan. Halusin kuitenkin sen työläydestä huolimatta litteroida tekstit sanatarkasti, koska ajatuksena oli laittaa tutkimustuloksiin suoria lainauksia haastatteluista.

Litteroituani tekstit, aloin käymään aineistoa läpi uudelleen, teema kerrallaan. Aineiston jäsentelyssä teemahaastattelun runko onkin hyvä apuväline, sillä rungon rakentamisvaiheessa on jo käytetty teoreettisia näkemyksiä ja omia kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Seuloin aineistosta teemahaastattelurungon avulla sellaisia tekstikohtia, jotka olivat merkityksellisiä tutkimuskysymysten kannalta ja jäsentein niitä ikään kuin uusiin teemoihin. (Eskola & Suoranta 1998, 153.) Kun aineisto oli seulottu ja jäsennelty uusiin teemoihin, oli niiden tarkempi analysointi helpompaa.

Analysoin haastattelusta saamani aineiston sisällönanalyysillä, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä pyritään luomaan tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aloitin sisällönanalyysin erotte-

lemalla maahanmuuttajien kokemukset suomalaisten asenteista karkeasti positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin. Tämän jälkeen analysoin haastateltavien ajatuksia kotoutumisesta kokonaisuudessaan sekä kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä. Löytääkseni vastauksen toiseen tutkimuskysymykseeni, tarkastelin kahdesta aiemmasta teemasta saatuja tuloksia. Tarkastelin rinnakkain maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisten asenteista sekä kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä etsien yhdistäviä tekijöitä. Tarkastelun tarkoituksena oli hakea haastateltavien asennekokemuksista kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Analysoin myös haastateltavien kokemuksia asenneilmapiirin muutoksista, vertailemalla ja yhdistelemällä vastauksia.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä aineiston analysoinnissa oli haastateltavilta nousseet ajatukset siitä, mihin asioihin suomalaisilla olisi hyvä kiinnittää huomiota enemmän sekä millaiset kohtaamiset voisivat edesauttaa maahanmuuttajan kotoutumista. Tässä kohtaa jaottelin aineistoa kahteen suurempaan kategoriaan, konkreettisiin ja ei-konkreettisiin kehitysehdotuksiin, joista sitten muodostin pienempiä alakategorioita. Käytin kategorioimista jokaista teemaa analysoidessani. Sisällönanalyysissä vertailua ja vastakkainasettelua käytetään koko analyysin ajan aineiston luokittelussa kategorioihin. Muodostin ensin isompia yläkategorioita, joiden alle tein alakategorioita saadakseni aineistosta mahdollisimman selkeän ja yhtenäisen informaation lopullisten tulkintojen ja johtopäätösten helpottamiseksi. Kategorioinnin avulla tuloksia oli helpompi hahmottaa sekä yhdistellä ja vertailla. (Seitamaa-Hakkarainen 2014: Kvalitatiivinen sisällönanalyysi.)

Aineiston analysointivaiheessa aineiston rajaus oli osittain haasteellista. Minun piti useampaan kertaan tarkistaa tutkimuskysymykset ja tutkimuksen päätavoite, jottei aineiston koko olisi levinnyt liian suureksi. Haastatteluissa tuli esille paljon mielenkiintoisia asioita, jotka koin yleisesti tärkeiksi, mutteivat ne olleet oleellista tietoa tutkimuksen kannalta. Nämä täytyi vain osata rajata tutkimuksen ulkopuolelle.

Tein aineistosta huomioita ja päätelmiä, joita tulkitsin osittain myös teorian tiedon avulla. Huomioiden ja päätelmien lisäksi käytin paljon suoria lainauksia, joiden

tarkoituksena oli lisätä haastateltavien oman äänen ja näkökulman kuulumista sekä opinnäytetyön luotettavuutta. Haastatteluihin osallistui pieni joukko ihmisiä ja siitä syystä haastatteluista saadut vastaukset ja tiedot eivät ole yleistettäviä tietoja, vaan ne ovat ainoastaan näiden kolmen ihmisen henkilökohtaisia kokemuksia.

7.2 Myönteiset kokemukset

Haastateltavilla maahanmuuttajilla oli aika tasaisesti sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia suomalaisten asenteista. Haastateltavien kokemuksista eri tilanteissa esiintyi vaihtelevuutta, mikä on ihan luonnollista yksittäisten ihmisten kokemuksia kartoittaessa. Jokainen haastateltava koki, että Suomessa on helppo saada apua aina kun tarvitsee eikä ongelmien kanssa tarvitse olla yksin. He olivat sitä mieltä, että avun saaminen riippuu täysin omasta rohkeudesta ja aktiivisuudesta kysyä. Kynnys avun kysymiselle voi olla suuri joissain tapauksissa. Varsinkin silloin, kun tietää vaivaavansa ihmistä hänelle vaikealla kysymyksellä eikä ole varma, tietääkö hän siihen edes vastausta, kysyminen on huomattavasti vaikeampaa.

”-kyllä mun mielestä suomalaiset auttaa aina ku kysyy”

Kaikki haastateltavista kokivat, että saavat julkisissa palveluissa kuten esimerkiksi Kelalla ja poliisilaitoksella asioidessa samanlaista palvelua kuin suomalaisetkin. Heidän mielestään asiointi viranomaistahoissa on aina sujunut hyvin, ja palvelu on ollut ystävällistä. Myöskään englannin kielen käyttö viranomaistahoissa ei ole koskaan ollut ongelma, vaikka sitä ei ole monesti tarvittukaan. Yhden haastateltavan kokemuksen mukaan etenkin valtiolla töissä olevat ihmiset ovat hyvin kielitaitoisia ja suhtautuvat työssään maahanmuuttajiin kunnioittavasti. Muun muassa hakemuslomakkeiden täyttämiseen jokainen haastateltava on saanut tarvitsemansa avun. Yksi haastateltava toi esille kiitollisuuden siitä, että vaikka hän joutuu jokainen kerta pyytämään uudestaan apua lomakkeiden täyttämässä, työntekijät eivät hermostu vaan auttavat ystävällisesti aina. Yllätyin, että kokemukset viranomaistahoista olivat haastateltavilla näin positiivisia, sillä

aiemmin teoriaosiossani mainitsemani tutkimuksen (Pitkänen & Koukki 1999) mukaan kyseiseen tutkimukseen osallistuneilla oli pääosin ollut negatiivisia kokemuksia kohtaamisista Suomen viranomaisten kanssa. Tutkimukseen osallistuneista kolmasosa oli ilmaissut epäluottamuksensa Suomen viranomaisiin, mutta opinnäytetyöni haastatteluissa jokainen haastateltava kertoi pystyvänsä luottamaan täysin viranomaistahoihin. Painotan vielä tässäkin kohtaan sitä, että tutkimusjoukkoni pienuudesta johtuen opinnäytetyöni tulokset eivät ole millään lailla yleistettävissä.

Kaupassa asiointi on yksi arkipäiväisimmistä tilanteista meidän jokaisen ihmisen arjessa ja meistä useilla se kuuluu päivittäisiin rutiineihin. On tärkeää, että arkipäivän kohtaamistilanteet suomalaisten kanssa sujuvat hyvin, jotta maahanmuuttajalle tulee uudesta kotimaastaan tunne tutusta ja turvallisesta. Suomalaisten asenteet maahanmuuttoa kohtaan esimerkiksi kauppareissulla on näyttäytynyt jokaiselle haastateltavalle niin, etteivät he ole huomanneet asiakkaiden ja työntekijöiden käyttäytymisessä mitään eroa suomalaisiin verrattuna. Positiivista on ollut huomata se, että työntekijät ovat jaksaneet kielimuurista huolimatta sinnikkäästi auttaa löytämään oikeat tuotteet ja neuvomaan asiointissa. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että kohtaamiset niiden ihmisten kanssa, jotka ovat sillä hetkellä töissä ja suorittavat ammattiinsa kuuluvaa velvollisuutta ovat selvästi miellyttävämpiä kuin kohtaamiset suomalaisten kanssa kaupungilla tai harrastuksissa ilman työntekoon kuuluvaa roolia.

Myönteisiä kokemuksia kartoittaessa vahvimpana esille nousi jokaisessa haastattelussa tyytyväisyys koulu- ja työelämään. Mähösen ja Jasinskaja-Lahden (254, 2013) mukaan onnistuneen akkulturaation ominaispiirteisiin kuuluu henkisen ja fyysisen terveyden, hyvän itsetunnon ja yleisen tyytyväisyyden lisäksi koulumenestys sekä hyvä suoriutuminen työstä. Yleinen kokemus haastateltavien kesken on, että koulumaailmassa on asiantuntevat ihmiset töissä, jotka auttavat mielellään kaikkia oppilaitaan kulttuuritaustasta riippumatta. Yhden haastateltavan kertomuksesta paistaa selkeästi kiitollisuus opiskeluun saadusta erityisuudesta. Hänelle on järjestetty tukiopetuksia koulussa ja läksytapaamisia kirjas-

tossa opettajien sekä jo eläkkeelle jääneiden opettajien toimesta. Kyseinen haastateltava oli ottanut myös yhteyttä vapaaehtoistyöntekijäjärjestöön, jonka kautta hän oli saanut oman vapaaehtoistyöntekijän kerran viikossa avuksi opiskeluun.

Koulumaailmassa opiskellaan yleensä myös suunnilleen saman ikäisten ihmisten kanssa, joten sen kautta ystävien löytyminen on todennäköistä. Ystävyyssuhteiden solmimisella on usein merkittävä vaikutus maahanmuuttajan kotoutumiseen. Kaksi haastateltavista opiskelee suomalaisessa ryhmässä, josta on löytynyt hyviä kavereita. He kertovat suomalaisten kavereiden olevan heille erittäin tärkeitä mukavan seuran lisäksi senkin suhteen, että he auttavat ja neuvovat aina tarpeen tullen.

”Niiltä on helppo kysyä, ne itse sanoivat, että jos on joskus ongelmia, voi kysyä meiltä neuvoja ja he auttaa sua-”

Haastateltavat olivat tyytyväisiä siihen, että nämä suomalaiset haluavat auttaa oma-aloitteisesti ilman, että tarvitsee itse mennä kysymään. Toinen haastateltavista toi esille harmistuneisuutensa siitä, että nämä koulukaverit ovat vain kavereita kouluaikana, mutta vapaa-ajan ystäviä on vaikea saada.

Suomessa työ on keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä kaikkien ihmisten kannalta ja se on noussut viime aikoina maahanmuuttopolitiikassa yhä keskeisemmäksi kysymykseksi (Forsander & Ekholm 2001, 59). Kolmesta haastateltavasta vain yksi oli kerennyt olla työelämässä Suomessa ja kokemukset työelämästä olivat pääosin positiivisia. Haastateltava kertoo saaneensa töitä aina sukulaisten tai ystävien kautta, eikä ole ollut kuin enimmillään kolme kuukautta yhtä jaksoisesti työttömänä Suomessa asuessaan. Mieleenpainuvimpana positiivisena kokemuksena työelämästä hän kuvaa sitä, kuinka hänen uusi pomonsa oli perehdyttänyt hänet tehtävään perusteellisesti itse, vaikka hänelle olisi todennäköisesti ollut halvempaa ja helpompaa ottaa kielimuurin takia töihin joku suomalainen työntekijä.

”Kyllä se panosti ihan hirveesti siihen, että se otti mut töihin. Mulla on niin paljon kunnioitus siihen ihmiseen pelkästään siitä, että se ois pystynyt ottaa ihan joku suomalainen töihin, ei ois tarvinnu panostaa se sata tuntia mitä se on panostanu siihen, että mä pysyn vähänniinku mukana.”

Haastateltava kertoo huomanneen eron työskentelyssä Etelä- ja Pohjois-Suomessa. Hän kokee pääkaupunkiseudulla sijaitsevissa työpaikoissa olevan suvaitsevaisempi ilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan kuin Pohjois-Suomessa. Hänen kokemuksensa mukaan maahanmuuttajan on helpompi saada pääkaupunkiseudulta töitä, johtuen mahdollisesti siitä, että siellä ulkomaalaisiin on totuttu eri tavalla kuin pohjoisessa.

Haastateltavien yleinen kokemus on, että kohtaamiset suomalaisten kanssa ovat olleet pääosin hyviä ja ystävällisiä. Niin kuin teoriaosiossa, myös haastatteluissa tuli esille suomalaisten nuorten olevan yhä avoimempia uusille asioille ja uusille kulttuureille. Suomalaisessa kulttuurissa on kuitenkin nykyään harvinaisempaa, että naapurit tuntevat toisiaan ja keskustelevat keskenään. Yksi haastateltavista kertoo omaavansa niin hyvät välit naapureiden kanssa, että hän voi luottaa saavansa pulmallisessa tilanteessa aina apua naapureilta. Hän myös kertoo kaikkien naapureiden tervehtivän, mikä ei ole muiden haastattelujen mukaan mikään itsestäänselvyys.

7.3 Kielteiset kokemukset

Haastateltavilla ei ollut suomalaisten asenteista pelkästään positiivisia kokemuksia, vaan myös negatiivisia kokemuksia kohtaamisista löytyi. Hyviin käytöstapoihin kuuluva tervehtiminen ei erään haastateltavan kohdalla ole ollut lainkaan päivänselvä asia, vaan hän oli joutunut usein kokemaan sen, ettei häntä tervehditä takaisin ollenkaan. Hänen kokemansa mukaan vanhemmat ihmiset tervehtivät ja ovat ystävällisiä, mutta nuorten ja keski-ikäisten keskuudessa se ei toimi samalla tavalla. Myös suomalaisille tyypillinen julkisen liikenteen kulttuuri nousi haastatteluissa esille.

”Bussissa ei kukaan juttele kun vain on hiljaa. Jos mä istun bussissa yksin, jos toinen tuoli vapaana, ei kukaan tule istumaan siihen. Mieluummin ne seisoo.”

Rasistinen käytös ei ollut haastateltavien kokemusten mukaan yleistä, mutta siihenkin kaksi heistä olivat törmänneet muutaman kerran Suomessa asumisen aikana. Rasismilla tarkoitetaan rotuun tai etniseen taustaan perustuvaa syrjintää, joka näyttäytyy usein luokitteluna ja nimittelynä. Ulkoisesti erottuviin ihmisluokkiin sisäistetään negatiivisia piirteitä ja arvoja ihmisluokan edustajia tuntematta. (Ahokas ym. 2008, 86.) Rasistinen toiminta ei kohdistu ihmiseen yksilönä, vaan tietyn ryhmän edustajana (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 29).

Haastateltava kertoo ihmisten joskus kiertävän kaukaa ja katsovan oudosti. Kaupungilla ollaan tultu kyselemään, miksi he ovat tulleet tänne Suomeen viemään suomalaisten työpaikat, asunnot ja rahat. Haastateltava pohtii, ettei kenellekään ihmiselle voi alkaa puhumaan tällä tavalla tuntematta toista, vaikka olisi kuinka huono päivä.

”Kerran yksi nainen sanoi miksi te olette täällä ja miksi ette mene takaisin kotimaahan, tämä on meidän maa..”

”-vähän tuntu pahalta, että mihin voin mennä kun kotimaassa on sota niin mitä voin tehdä..”

Myös harrastusten parista löytyi epämiellyttäviä kokemuksia suomalaisten kanssa kohtaamisesta. Yksi haastateltavista oli käynyt urheilemassa paikallisella urheilutalolla, mutta oli joutunut harrastuksen lopettamaan toisten nuorten jatkuvan pilkallisen naureskelun vuoksi.

”-tai siellä kun kävin urheilutalossa urheilemassa, kaikki vain, jotkut nuoret vain nauravat kun minä olen huivi päässä ja...-”

Vaikka haastateltavilla oli koulumaailmasta pääosin positiivisia kokemuksia, mahduttui kokemuksiin yksi ikävämpikin. Erään koulun rehtori oli ilmeisesti haastateltavan maahanmuuttotaustansa vuoksi aliarvoinut henkilöä selkeästi hänen ollessa tutustumassa kouluun. Haasteltava oli kysellyt rehtorilta tarkemmin koulusta ja kouluun hakemisesta, kunnes rehtori pysäyttänyt hänet heti alussa sanomalla selvästi, ettei sinun kannata hakea tänne, koska et tulisi pärjäämään täällä.

”-vieläkin mä mietin, että miksi se rehtori sanoi, ettei sinun kannata hakea tänne. Ehkä hän oli rasisti tai en tiä..”

Toisella koululla, jopa vaativammassa oppilaitoksessa vieraillessa tilanne oli ollut aivan eri. Siellä oli heti avoimin mielin kannustettu hakemaan kouluun ja toivotettu tervetulleeksi opiskelemaan.

Negatiivisiin asenteisiin törmää haastateltavien mukaan eniten internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Heidän mukaansa maahanmuuttovastaisilta kirjoituksilta ja keskusteluilta ei voi välttyä etenkin sosiaalisessa mediassa, kuten esimerkiksi Facebookissa. Tähän osasyynä voi olla esimerkiksi se, että internetissä kirjoittelu anonyymisti on mahdollista. Yksi haastateltavista toi esille sen, että suomalaisten huonot kokemukset maahanmuuttajista leviävät huomattavasti nopeammin ja laajemmalle kuin hyvät kokemukset, vaikka niitäkin ihmisillä varmasti paljon on. Kokemusten vaikuttaminen henkilön asenteisiin ei välttämättä vaadi aina suoraa vuorovaikutusta toisen ryhmän edustajan kanssa, vaan asenteet saattavat muuttua myös välillisesti esimerkiksi ystävien kokemusten kautta (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 253). Ikävien kokemusten ja uutisten, kuten esimerkiksi rikostapausten uutisoinnin myötä haastateltavat kokivat, että suomalaiset yleistävät helposti kaikki ulkomaalaistaustaiset ihmiset samankaltaisiksi.

”-ja sen uutisen jälkeen kaikki katsoivat huonosti, että miksi ulkomaalaiset tulevat tänne vain hakemaan turvapaikkaa ja tekevät raiskauksia-”

Yhteiskunnallisissa keskusteluissa esiintyvät liialliset yleistykset johtavat helposti ajatuskulkuihin, jossa kaikki maahanmuuttajat näyttäytyvät uhkana koko suomalaiselle kulttuurille ja elämäntavalle. Tällaiset yleistykset voivat paitsi voimistaa enemmistön jäsenten uhkakuvia, myös viestittää maahanmuuttajille, että heihin ei haluta tutustua eikä heidän ääntensä moninaisuutta haluta kuulla. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 261.)

Suomessa ei ole ollut koskaan paljon ulkomaalaisia, vaan pääosa väestöstä on ollut vain valkoihoisia suomalaisia ja suomenkielisiä pientä prosenttia lukuun ottamatta. Yksi haastateltavista kokee, että suomalaiset haluavat selvästi pysyä yhtenä tiiviinä ryhmänä, ja he kokevat, etteivät he tarvitse eivätkä halua siihen ketään lisää. Haastateltavan mielestä suomalaiset pelkäävät, että toiset kulttuurit tulevat vaarantamaan ja muuttamaan tuttua ja turvallista ryhmää. Jaakkolan (2009, 76) asenneilmastotutkimuksen mukaan vähän koulutetut ja iäkkäämmät suomalaiset pelkäävät muuta väestöä yleisemmin suomalaisen kulttuurin joutuvan uhanalaiseksi ulkomaalaisten maahanmuuton lisääntyessä.

”Mun mielestä se on yks isoin pelko siinä, että miksi suomalaiset ei halua niinku hyväksyä. Että tottakai me voidaan ottaa muita ihmisiä, koska oikeesti, mun mielestä suomalaiset, ne oikeesti haluaa. Mutta se on semmonen luonnollinen pelko, että hei, meidän ryhmä tulee muuttumaan.”

Kysyin jokaisessa haastattelussa myös suomalaisten asenteiden muuttumisesta, ovatko haastateltavat huomanneet suomalaisten asenneilmastossa mitään muutoksia Suomessa asumisen aikana. Jokaisella haastateltavalla oli asiasta erilaiset kokemukset. Yhden haastateltavan mukaan asenneilmapiiri Suomessa on muuttunut vähän negatiivisempaan suuntaan viimeisen neljän vuoden aikana. Hän pohtii sen johtuvan todennäköisesti siitä, että Suomeen on tullut viime aikoina maahanmuuttajia niin suuria määriä, joten suomalaiset pelkäävät, mitä tulee tapahtumaan.

”Kun tulee ulkomaalaisia enemmän, suomalaiset tulee ehkä enemmän vihainen.. suomalaiset sanovat, että työt loppuu ja heille vain maksetaan rahaa ja he syövät meidän verorahat ja näin-”

Maahanmuuttajien määrän vaikutuksesta asenteisiin on esitetty kaksi vastakkaista olettamusta. Niin sanotun konfliktiteorian mukaan ulkomaalaisvastaisuus lisääntyy, kun eri ryhmät joutuvat toistensa kanssa tekemisiin ja vähemmistön suhteellinen koko kasvaa. Tämä johtaa enemmistön ja vähemmistön kilpailuun samoista voimavaroista kuten työpaikoista ja sosiaalieduista. Kontaktiteorian mukaan taas ennakkoluulot sen sijaan vähenevät, kun kontaktit enemmistön ja vähemmistön välillä lisääntyvät. (Jaakkola 2006, 29.) Toinen haastateltavista ei ollut huomannut mitään eroa suomalaisten asennoitumisessa, mutta on sitä mieltä, että ihmiset, jotka ovat matkustelleet paljon, ovat myös avoimempia ja suvaitsevaisempia maahanmuuttoa kohtaan.

Kolmannen haastateltavan mukaan suomalaisten asenteet ovat muuttuneet positiivisempaan suuntaan viimeisen viiden vuoden aikana. Hänen mielestään ihmiset ovat alkaneet vihdoinkin tottumaan erilaisiin ja erin näköisiin ihmisiin. Hän kokee, että ihmisten tottumisella on positiivinen merkitys maahanmuuttajien koutumiselle. Niin kuin aiemmin mainitsemani kontaktiteoriankin (Jaakkola 2006, 29) mukaan ajatellaan, myös haastateltava on huomannut, että ihmisten tottuessa eri kulttuuritaustaisiin henkilöihin heillä on helpompi alkaa tutustumaan ja juttelemaan heidän kanssaan.

”Mun mielestä se koko ajan menee siihen suuntaan, koska suomalaiset tottuu, että on eri kulttuurit ja eri värisiä ihosia, ettei se muuta se ihminen. Se ihminen on silti ihminen.”

Mähönen ja Jasinskaja-Lahti (2013, 252) toteaa useiden kansainvälisten tutkimusten osoittaneen, että miellyttäväksi ja tasavertaiseksi koettu kontakti etnisten ryhmien välillä lisää myönteistä suhtautumista toisiin etnisiin ryhmiin. Näin ollen suomalaistenkin välit ja suhtautuminen maahanmuuttajiin voivat parantua ajan

myötä, kunhan he ensin totuttuaan maahanmuuttajiin rohkenevat tekemään lähempää tuttavuutta.

7.4 Ajatuksia kotoutumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä

Kotoutumisen käsite on hyvin subjektiivinen kokemus. Jokaiselle persoonalle kotoutuminen tarkoittaa kokonaisuudessaan erilaisia asioita, vaikka kokemuksista löytyy usein paljon samankaltaisia tekijöitä. Keskeisiä asioita kotoutumisen kannalta ovat yleisesti kielitaito, ammatillinen osaaminen sekä sosiaalisten ja kulttuuristen tilanteiden hallinta. (Martikainen 2011, 51.) Listaan seuraavaan kappaleeseen opinnäytetyöni haastateltavien litteroituja ajatuksia siitä, mitä he ajattelevat kotoutumisen olevan omalla kohdallaan.

"Jos ihminen voi pärjää yksin, ei tarvii kukaan muu, tai ihan oppii suomen kielen puhuminen."

"-tai hän itse käy kirjasto, tai jos hän on sairas hän itse käy terveyskeskuksessa, silloin hän on kotoutunut. Kun ei tarvitse apua."

"-siinä vaiheessa kun sulla on sellanen perusarki, eikä oo enää siinä vaiheessa että sun pitää huolehtia siitä, että no miten mä pääsen tästä päivästä läpi-"

"-itellä on se, että se tuttu ja turva."

"Jos pääsee töihin tai kouluun-"

"-siinä vaiheessa kun mä oon tajunnu, että tää on yhtä kuin koti."

"-se on ollu aika hyvää, että jos on vaan perus smalltalkii, en mä tarvi heti alkaa selittää mitä mun murre, mikä mun aksentti, mistä mä oon. Että mä voin olla samalla tasolla ku muut."

Kaikki haastateltavista kokevat olevansa kotoutuneita Suomeen, mutta kotoutumisen tasoissa oli vähän eroa. Kaksi haastateltavista sanoivat, että ovat omasta mielestään hyvin kotoutuneita Suomeen, mutta yksi koki kotoutumisprosessinsa olevan vielä jollain tasolla vähän kesken. Heidän mielestään kotoutumisprosessi on pitkä ja vaikea prosessi, johon vaikuttaa yhteiskunnallisten asioiden lisäksi suuresti myös oma motivaatio kotoutua ja ottaa haltuun uusi kulttuuri.

”Alussa oli vaikeaa, oli niin vaikeaa kun minulla ei ollut mitään kaveri ja oli vaikea tutustua Suomeen, suomalaisten kanssa. Ne ovat niin ujoja, ne eivät halua puhua yhtään, kun ne eivät tunne sua hyvin.”

”-mä opiskelin itse kotona niin kovasti. Kuuntelin radiota ja katsoin teeveestä elokuvia ja sarjoja, jossa tekstattu. Luin niitä ja joka päivä vain opiskelin ennen kuin päästä kouluun, sitten se vähän helpompi.”

Jotta maahanmuuttaja voisi kotoutua kunnolla Suomeen, täytyy hänen omaksua ja ottaa vastaan Suomen kulttuuri ja elää sitä. Yksi haastateltavista painottaa, että henkilö voi vaalia omaa kulttuuriaan eikä sitä tarvitse täysin unohtaa, mutta kotoutuakseen täytyy oppia elämään myös uutta kulttuuria. Kaksisuuntaisen akkulturaatioprosessimallin mukaisesti erilaisilla kulttuuriryhmillä on mahdollista elää samalla alueella säilyttäen ainakin osan omasta kulttuuristaan samalla, kun osallistuvat menestyksekkäästi ympäröivän yhteiskunnan toimintaan (Liebkind 2006, 14). Toinen haastateltavista koki ongelmana kotoutumiselle sen, ettei hänen kotimaan kulttuurissaan mies ja nainen voi olla ystäviä keskenään. Kilpailevat kulttuurinormit aiheuttavat usein päänvaivaa etenkin nuorille maahanmuuttajille. Heidän on tehtävä valintoja, jotka vaikuttavat ratkaisevasti heidän tapansa suhtautua omiin historiallisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiinsa. (Liebkind 2006, 113.)

”- siis mun mielestä se on niin paljon itestä kiinni, että kuin nopeesti sä oot ja kuin nopeesti sä tottuu johonki paikkaan. Että tottakai enemmän avoin joku suoma-

lainen on, sitä helpompi sulla on periaatteessa.. mutta ei mun mielestä oo suomalaisen tehtävä olla koko ajan että ”no mitä tarvitset ja mitä haluat” vaan se on itestä kiinni hirveesti.”

Jos maahanmuuttajalla ei ole motivaatiota oppia uutta kieltä ja kotoutua Suomeen, ei kotoutumista voi tapahtua. Haastateltava, jolla kotoutumisprosessi on vielä vähän kesken, kokee, että kotoutumisprosessin kesken oleminen johtuu hänen omasta aktiivisuudestaan, ei suomalaisten asenteista. Vaikein, ja tärkein asia kotoutumisen kannalta on selkeästi kielen oppiminen. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ellei opi suomen kieltä, ei voi myöskään kotoutua täydellisesti yhteiskuntaan. Kielen oppimiseen vaikuttaa eniten oma rohkeus ja aktiivisuus sekä suomalaiset kontaktit.

Hyvät perhesuhteet ovat ratkaisevia etenkin nuorten maahanmuuttajien kotoutumisongelmien ehkäisemisessä. Jos nuori kokee perheen ilmapiirin hyväksi ja turvalliseksi sekä kokee saavansa tukea perheeltään, hän sopeutuu paremmin uuteen sosiaaliseen ympäristöönsä. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2006, 112.) Jokainen haastateltavista koki, että ilman perheen läsnäoloa he eivät olisi kotoutuneet Suomeen vielä näin hyvin. Kotoutumisprosessi itsessään voi olla stressaava, mutta se vaikeutuisi entisestään, jos henkilö on ilman turvaverkkoa tai hän joutuisi olemaan huolissaan perheen voinnista kotimaassa. Perheen läsnä olemisessä merkittävimmäksi asiaksi nousi perheeltä saama vertaistuki.

*”Se tuo myös hirveesti turvaa, että ei sä oo ainut joka on kokenut tämän asian.
Kukaan muu ei voi täysin ymmärtää sitä”*

Kotoutumisprosessin aikana tulee vastaan niin paljon sekä positiivisia, negatiivisia että hyvin ristiriitaisiakin tunteita. Kun tietää, että joku turvallinen, itselle läheinen ihminen on kokenut samanlaisia tunteita, asioista puhuminen, niiden hyväksyminen ja käsittely on huomattavasti helpompaa.

7.5 Asenteiden merkitys maahanmuuttajan kotoutumiselle

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että suomalaisten asenteet vaikuttavat kokonaisuudessaan maahanmuuttajan kotoutumisprosessiin. Mitä avoimempi ja vastaanottavaisempi uusi yhteiskunta on, sitä paremmat edellytykset maahanmuuttajalla on kotoutua. Mutta vielä tässäkin osiossa jokainen haastateltavista painotti oman motivaation ja aktiivisuuden merkitystä kotoutumisprosessissa. Vaikka suomalainen yhteiskunta olisi kuinka vastaanottava, ei kukaan voi kotouttaa henkilöä hänen puolestaan.

Yksi haastateltava kertoo kotoutumisensa lähteneen hyvin liikkeelle sillä, että suomalaiset ihmiset ovat olleet hyvin kiinnostuneita henkilön kotimaastaan ja kulttuuristaan sekä tulleet helposti juttelemaan. Tällä tavoin hän on heti alussa tutustunut suomalaisiin ihmisiin ja päässyt tutuksi suomalaiseen kulttuuriin suhteellisen nopeasti. Myös muut haastateltavat painottavat suomalaisten kontaktien merkitystä kotoutumisprosessin etenemisessä ja ovat sitä mieltä, että ilman suomalaisia ystäviä kotoutuminen yhteiskuntaan on hyvin vaikeaa.

”Kyllä mun mielestä ne on tärkeitä jos mulla olis suomalaisia kavereita, jonka kanssa mä voisin aina olla myös vapaa-ajalla, mä voisin oppia niin paljon parempaa suomen kieltä. Kun vaan aina puhuu hänen kanssaan suomen kieltä. Jos mä puhun väärin, se korjaa tai jos tulee jotain uusia, mä kysyn häneltä ja hän vois neuvoa. Ja samalla oppisi paremmin suomalaista kulttuuria. Sillä on iso merkitys.”

Myös suomalaisten kannustamisella on ollut positiivisia vaikutuksia yhden haastateltavan kotoutumiselle. Hän kertoo koulukavereidensa olleen kannustaneen ja rohkaisseet häntä hakemaan jatko-opiskelemaan, ja on sitä mieltä, että ei todennäköisesti olisi siinä tilanteessa uskaltanut hakemaan kouluun ilman heidän rohkaisuaan. Hänestä se oli hyvin tärkeää, että joku suomalainen uskoi hänen kykyihinsä.

”Ja kun he koko ajan kannustivat, mä sain paljon energiaa ja tunsin, että kyllä mä pystyn, kyllä mä pystyn ja sitten hain ja pääsin sinne. Sain lisää motivaatiota heidän kannustaminen.”

Samainen haastateltava kertoo, että opettajien ja opinto-ohjaajien avuliaisuudella on ollut todella suuri positiivinen vaikutus hänen kotoutumiseensa. He ovat autaneet häntä kaikenlaisissa muissakin asioissa, kuin koulujutuissa. Haastateltava painottaa useaan otteeseen haastattelun aikana koulutuksen merkitystä, ja hän on hyvin kiitollinen saatuaan kouluasioihin apua myös vapaaehtoistyöntekijöiltä. Avun saannin merkitys nousi jollain tapaa esille kaikissa haastatteluissa. Yksi haastateltava kertoo käyvänsä eräässä naisten kohtaamispaikassa, jonne on kaiken ikäiset ja – taustaiset aina tervetulleita. Hän kokee paikan hyvin tärkeäksi oman kotoutumisen edistymiselle, koska hän saa sieltä aina kaikenlaisiin ongelmiin apua. Usein maahanmuuttaja ei välttämättä tiedä mistä kysyä tai hakea apua tiettyihin kysymyksiin, joten on hyvin tärkeää, että yhdestä paikasta autetaan ja ohjataan kaikissa asioissa.

”-aina saa jostain apua. Tämä juuri on se asia, että kotoutuminen edistyy.”

Negatiivinen asennoituminen maahanmuuttajiin saattaa pahimmassa tapauksessa pysäyttää maahanmuuttajan kotoutumisprosessin, tai ainakin hidastaa sitä selvästi. Esimerkiksi henkilö, joka oli kohdannut koulumaailmassa selvää aliarviointia ja haaveiden lannistamista, kokee, että jonkun muun tapauksessa tilanne olisi saattanut vaikuttaa tosi ikävästi henkilön kotoutumiseen. Tilanteesta olisi voinut seurata maahanmuuttajan lannistuminen ja sen johdosta hän voisi jättää koulun pyrkimisen kokonaan pois suunnitelmista. Koulutus on kuitenkin yksi tärkeimmistä asioista kotoutumisessa, joten kotoutuminen mahdollisesti hidastuisi koulutukseen pääsyn vaikeutuessa. Koulutus on erittäin merkityksellinen kielitaidon kehittymisen kannalta ja puutteellinen kielitaito on usein kotoutumista vaikeuttava ongelma. Jos maahanmuuttaja ei opi uuden ympäristön kieltä, hänen toimintakykynsä on huomattavasti vähäisempi. Tämä lisää helposti stressin määrää ja vaikuttaa negatiivisesti itsetuntoon. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2006, 112.)

Rasismien kokemisesta voi jäädä henkilöön pysyvät arvet ja jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että se vaikeuttaa kotoutumista selvästi. Henkilöt, jotka olivat saaneet osakseen rasistisia huuteluita ja kyselyitä kokivat, että jos sellaiset tilanteet yleistyisivät esimerkiksi kerran viikkoon, se vaikuttaisi varmasti erittäin negatiivisesti omaan mielialaan. Kun maahanmuuttaja joutuu kuulemaan useasti, ettei ole tervetullut Suomeen eikä häntä haluta tänne, motivaatio kotoutumiselle hiipuu hiljalleen. Mitä vaikeammaksi maahanmuuttaja kokee kansalliseen ryhmään kiinnittymisen, sitä herkemmin myös hänen asenteet muuttuvat kielteisemmäksi enemmistöä kohtaan. Tämä aiheuttaa haluttomuutta samaistua enemmistöön ja vaarana on etäämmälle vetäytyminen. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 253, 256.)

Samoin tilanteessa, jossa haastateltava oli joutunut lopettamaan itselle ainoan ja tärkeän harrastuksen suomalaisten pilkkaamisen vuoksi, saattaa olla vaara kotoutumisen hidastumiselle. On tärkeää kotoutumisen kannalta, että arki on mielekästä ja sujuvaa, ja sen toteutumiseksi tärkeällä harrastuksella voi olla merkittävä rooli. Harrastuksen löytyminen ja sen pariin uskaltautuminen on voinut vaatia henkilöltä aikaa ja rohkeutta. Jos harrastuksia ja mielekästä tekemistä ei ole, arki voi käydä helposti liian yksitoikkoiseksi ja tällä tavoin motivaatio kotoutumiseen voi pikkuhiljaa huomaamattaankin hidastua.

Rasismien ja syrjinnän aiheuttama vahinko voi olla psykologinen, rakenteellinen tai jopa fyysinen. Psykologisesti rasismi ja syrjintä voivat johtaa kielteiseen minäkuvaan, heikkoon itsetuntoon ja leimautumiseen. Rakenteellisesti syrjintä ja rasismi voivat rajoittaa henkilön mahdollisuuksia tai tiedonsaantia ja näin ollen estää hänen henkilökohtaista tai ammatillista kehittymistään. Fyysinen vaara voi piillä mahdollisessa fyysisessä hyökkäyksessä, mutta myös siinä, että rasismista ja syrjinnästä voi tulla henkilölle pysyviä stressin lähteitä. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 43.)

Yhteiskunnalliset tekijät, kuten pitkät odotusajat erityisesti pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tilanteessa nousi myös eräässä haastattelussa esille. Haastateltava kokee pitkien odotusaikojen vaikeuttavan maahanmuuttajien kotoutumista, sillä ne aiheuttavat useasti turhautumista. Esimerkiksi oleskelulupaa odottaessa maahanmuuttaja voi joutua kamppailemaan itsensä kanssa saadakseen motivaatiota kotoutumiseen, sillä hän ei vielä tiedä, saako edes jäädä Suomeen.

”Odottaminen kouluun ja oleskelulupaun vaikeuttaa. Se on tosi vaikeaa kun koko ajan pitää mieltä, opinko tämä kieli vai ei, ehkä joskus minut heitetään täältä pois niin en tiedä tarvitseeko oppia. Ihminen turhautuu.”

7.6 Ehdotuksia kotoutumisen kehittämiseen

Kolmantena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössäni on: *Miten kotoutuminen voisi onnistua paremmin maahanmuuttajien kokemusten ja käsitysten perusteella?* Yksi haastateltavista toi kehittämissuositukseensa sen, että suomalaiset herättelisivät omia ajatuksiaan. Hän kokee, että useat suomalaiset näkevät maahanmuuttajat yhtenä suurena ryhmänä, eikä niinkään yksilöitä yksilöinä. Jotta asenneilmapiiri muuttuisi hyväksyvämmäksi, ensimmäinen askel muutokselle on se, että nähdään kaikki ihmisiä samanarvoisina ulkonäöstään ja kulttuuritaustastaan riippumatta.

”-mun mielestä se tärkein osa siitä, että suomalaiset voi alkaa hyväksymään, on se, että ne oikeesti katsoo niitä ihmisiä sillä tavalla että ne on ihmisiä.”

Haastatteluissa tuli esille myös ennakkoluulot ja niiden poistaminen. On selvää, että kaikilla ihmisillä on aina joitakin ennakkoluuloja asioista, mutta yksi haastateltava painottaa, ettei ennakkoluuloille saisi antaa valtaa. Ennakkoluuloihin tarkentumisen sijaan he toivoivat suomalaisille avoimempaa suhtautumista uusiin, tuntemattomiin asioihin. Ennakkoluulot ovat johonkin henkilöön kohdistuvia, yleensä kielteisiä arviointeja, jotka perustuvat siihen, että arvioinnin kohde kuuluu johonkin tiettyyn ryhmään. Toiminnan tasolla ennakkoluulot ilmenevät syrjintänä, toista henkilöä syrjitään sen perusteella, mihin ryhmään hän kuuluu. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 93–94.)

”On pikkusen enemmän avoin ja ei ennakkoluuloja niin paljon. Pelkästään se asia auttaa jo tosi pitkälle-”

”Että sä katot mitä se koko ihminen on, ennenku sä alat miettii, ei se voi olla hyvä ihminen. Ja periaatteessa antaa mahollisuus, ennen kun sä laittaa portti kiinni, antaa se mahollisuus. Ja jos se ei oo hyvä niin sitten laittaa portti kiinni se yhelle ihmiselle, ei kaikille.”

Yksi haastateltavista haluaa muistuttaa suomalaisia siitä, että vaikka joku ihminen saakin yhden huonon kokemuksen yhdestä ulkomaalaisesta ihmisestä, ei se tarkoita, että näin olisi jokaisen ulkomaalaisen kohdalla. Niin kuin aiemminkin tuli jo esille, ettei maahanmuuttajia voi katsoa yhtenä ryhmänä, vaan se on kirjava joukko erilaisia yksilöitä, niin kuin suomalaisetkin.

Samainen haastateltava kokee myös, että suomalaiset pelkäävät liikaa oman kulttuurinsa vahingoittumista. Hänen mielestään on todella tärkeää pitää kiinni ja arvostaa omaa kulttuuriaan, mutta se ei tarkoita, että kulttuuriin ei voisi hyväksyä ketään muita. Hänen mielestään suomalaisten pitäisi ennemminkin ajatella, millä tavalla monikulttuurisuus voisi rikastuttaa suomalaista kulttuuria, eikä keskittyä vain negatiivisiin mahdollisuuksiin.

”-suomalaisten pitää olla valmiina hyväksyy että voi olla pikku muutoksia, mutta ei se muuta koko maata tai koko kulttuuria vaan pieni osa. Ja se, että jos sä annat pienen osan maahanmuuttajille, on hänen sata kertaa helpompi hyväksyy myös se suomen kulttuuri.”

Tämän hetkinen pakolaispolitiikka kaipaa kahden haastateltavan mielestä pieniä muutoksia. Toinen haastateltavista kokee, että keskeneräinen turvapaikanhakuprosessi on vaikeaa aikaa maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta, sillä heillä ei useinkaan ole riittävästi tekemistä. Hänen mielestään se aika on vaikeaa niin turvapaikanhakijoille kuin suomalaisillekin. Suomalaiset eivät ymmärrä, miksi turvapaikanhakijat vain istuskelevat vastaanottokeskuksessa vailla velvollisuuksia ja saavat rahaa, mutta turvapaikanhakijoille se on myös yhtä vaikeaa, sillä he eivät yleensä haluaisi vain istua ja odotella. Hänen mielestä olisi tärkeää, että turvapaikanhakijoilla olisi heti alusta asti jotain järkevää tekemistä,

sillä tekemättömyys ja pitkäaikainen odottaminen aiheuttavat helposti lamaantumista ja masennusta.

”Mutta se, että ne vaan keskittyis johonki asia missä ne on hyvä, tai ihan sama jos ne ei ees oo hyvä siinä, mutta ne on tekemässä jotain. Mun mielestä se on varmaan sellanen isoin asia, mitä.. se auttais kaikki.”

”-se ois suomalaisille hyvä, että he ymmärtää että okei, ei ne vaan istu täällä ja lusmua nurkassa. Ja sitten se ois tosi hyvä myös pakolaisille että ois tekemistä.”

Toinen haastateltavista kokee, että turvapaikanhakijoiden olisi tärkeää saada ammattiapua tarvittaessa. Hän uskoo, että useilla heistä on paljon käsittelemättömiä traumoja ja jos he eivät osaa käsitellä niitä kenenkään kanssa oma-aloitteisesti, menneisyyden traumat saattavat vaikuttaa negatiivisesti kotoutumisprosessin edistymiseen. Hän on myös sitä mieltä, että vastaanottokeskuksissa pitäisi järjestää enemmän kursseja tai infoja Suomesta ja Suomen kulttuurista, sillä kulttuurierot maahanmuuttajan ja suomalaisten välillä voivat olla valtavan suuret. Näin voitaisiin hänen mielestään mahdollisesti välttyä esimerkiksi seksuaalirikoksilta.

Kehittämiseksi haastatteluissa tuli esille myös koulutuspaikkojen lisääminen maahanmuuttajille sekä mahdollisimman nopea pääsy kouluun. Haastateltavat uskovat, että maahanmuuttajan kotoutuminen lähtee sitä nopeammin liikkeelle, mitä nopeammin hän pääsee opiskelemaan suomen kieltä. Koulun kautta on myös helpompi saada ystäviä, joiden merkitystä on tuloksissa jo useampaan kertaan analysoitu.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvata, miten maahanmuuttajat kokevat suomalaisten asenteet sekä millaisia vaikutuksia niillä mahdollisesti voisi olla kotoutumiseen. Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, miten asiat voisivat olla paremmin suomalaisten suhtautumisessa maahanmuuttajan kotoutumisen näkökulmasta. Opinnäytetyöni tutkimusjoukko koostui vain kolmesta henkilöstä, joten tutkimustuloksista ei voi vetää kovin suuria johtopäätöksiä aiheesta. Sain kuitenkin opinnäytetyölleni riittävän aineiston näinkin pienellä tutkimusjoukolla.

Yllätyin tulosten positiivisuudesta, sillä olin oman olettamuksen mukaan varautunut kuulemaan enemmän negatiivisia kokemuksia suomalaisten asenteista. Tähän omaan olettamukseen lienee vaikuttaa media, jossa törmään lähes päivittäin negatiivissävytteisiin kirjoituksiin ja uutisiin maahanmuuttajista. Olen myös kokenut viime aikoina maahanmuuttajien runsaan muuton myötä yleisen ilmapiirin muuttuneen hieman ulkomaalaisvastaisemmaksi. Haastattelujen perusteella nämä maahanmuuttajat kokivat kuitenkin suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan pääosin positiivisina, ja kokivat, että Suomessa on suvaitsevaisia ja ystävällisiä ihmisiä. Positiivisista kokemuksista yleisin ja merkityksellisin kokemus oli se, että Suomessa on helppo saada apua kaikkiin asioihin, kun vain itse menee kysymään. Vaikka kaksi haastateltavista olivat joutuneet kohtaamaan rassistista käytöstä, he painottivat, ettei se ole yleistä Suomessa. Jokaiseen joukkoon mahtuu monenlaisilla ajatuksilla varustautunutta kulkijaa, niin suomalaisiin kuin ulkomaalaisiinkin. Niin omien kokemuksieni kuin haastattelujen perusteella negatiiviset asenteet näyttäytyvät suurimmaksi osaksi median välityksellä.

Vastausten perusteella kotoutuminen ajatellaan maahanmuuttajien keskuudessa prosessiksi, jonka edistymiseen vaikuttaa suurimmaksi osaksi oma aktiivisuus. Haastatteluista nousi ilmi myös yhteiskunnallisia asioita, jotka vaikuttavat kotoutumisprosessiin, mutta jokainen heistä korosti oman aktiivisuuden merkitystä. Vastauksista tuli selkeästi esille, ettei kukaan voi kotouttaa henkilöä toisen puo-

lesta, vaan kotoutumisprosessi täytyy lähteä kotoutujasta itsestään. Suoraa kysyttäessä haastateltavat kertoivat, ettei suomalaisten asenteilla ole ollut kovin suurta merkitystä heidän kotoutumiselleen, mutta haastattelun jatkuessa ja eri teemoja läpi käydessä jokaisesta haastattelusta nousi useita kohtaamistilanteita, jotka olivat olleet merkityksellisiä henkilön kotoutumisprosessia ajatellen. Positiivisesti merkityksellisiä asioita suomalaisten asennoitumisesta maahanmuuttajan kotoutumiselle ovat avun saanti, hyväksyminen, kannustaminen sekä tunne, että on kotonaan ja on osa valtaväestöä. Pienilläkin teoilla, kuten tervehtimisellä ja ystävällisellä hymyllä voi olla uskomattoman suuri merkitys maahanmuuttajalle. Se saattaa olla hänen sen päivän ainoa suora kontakti valtaväestöön.

Negatiivisten asenteiden vaikutukset ovat selkeämmin yhdistettävissä kotoutumisprosessiin kuin positiiviset, sillä negatiiviset asenteet näyttäytyvät maahanmuuttajalle jollain tapaa konkreettisemmin. Syrjinnän ja rasismin kokemuksilla on ikävimmät vaikutukset kotoutumisprosessiin, sillä ne voivat aiheuttaa pysyviä traumoja maahanmuuttajaan. Kun henkilö ei tunne saavansa kuulua vapaasti yhteiskuntaan ja hänen Suomessa asumistaan kyseenalaistetaan usein, motivaatio kotoutumiselle hidastuu ja maahanmuuttaja vieraantuu väkisinäkin yhteiskunnasta.

Niin teoriatiedon kuin haastateltavien mielipiteiden mukaan hyvällä ja onnistuneella kotouttamispolitiikalla on mahdollista helpottaa kotoutumista. Vastauksissa tuli esille kehittämis ehdotuksia Suomen maahanmuuttopolitiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin, joiden avulla kotoutumisprosessia voitaisiin nopeuttaa. Näitä asioita olivat muun muassa turvapaikanhakuprosessin odotusaikojen mahdollinen lyhentäminen sekä kenen tahansa maahanmuuttajan nopea pääsy suomenkielen opetukseen. Ei-konkreettisista kehittämisideoista päällimmäiseksi nousi ennakkoluulojen hälventäminen. Haastateltavat toivoivat suomalaisten ajattelevan avoimemmin asioita ja pohtivan, miten monikulttuurisuus voisi ennemminkin rikastaa Suomen kulttuuria vaarantamisen sijaan. Itse henkilökohtaisesti pidän hyvin tärkeänä, että päiväkodeissa ja peruskouluissa opetetaan jo suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta, sillä kaikki lapset eivät saa kotonaan sen mukaista kasvatusta.

Kahdessa haastattelussa todettiin, että yleisesti suomalaiset kyllä haluavat auttaa pakolaisia, mutta he pelkäävät, mitä siitä seuraa. On tutkittua, että talouden ollessa huonommassa jamassa maahanmuuttajavastaisuus lisääntyy. Ihmiset pelkäävät miten yhteiskunnan taloudellisen tilanteen käy eivätkä halua lisää kilpailijoita sosiaalietuuksista ja työpaikoista kilpailuun. Olen huomannut itse tämän saman ilmiön. Ihmiset miettivät usein esimerkiksi hallituksen talousleikkausten yhteyttä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen. En ota henkilökohtaisesti kantaa sen enempää nykyiseen maahanmuuttopolitiikkaan, mutta totean samoin kuin opinnäytetyöni haastateltavat, että kaikilla asioilla on aina kaksi puolta.

Ensimmäisen opinnäytetyön tekeminen oli haastava ja pelottavakin projekti, mutta hyvin mielenkiintoinen sellainen. Ennen tutkimussuunnitelman aloittamista koko opinnäytetyö kuulosti vain yhdeltä valtavan kokoiselta ja sekavalta möykyltä, josta ei voisi ikinä selvittää. Opinnäytetyöprosessini lähti kuitenkin hyvin vauhtiin tutkimussuunnitelman teolla, sillä se selkeytti ajatuksiani huomattavasti. Muiden opinnäytetöitä tutkaillessa ja laadullisen tutkimuksen kirjallisuuteen perehtyessä sain lopullisen kuvan, mitä opinnäytetyöltä vaaditaan. Loppupeleissä voin todeta, että vaikka koko prosessi on ollut pitkä ja haastava, niin se on sujunut kohdallani yllättävän jouhevasti. En ole missään välissä ”hylännyt” opinnäytetyötäni pidemmäksi ajaksi, vaan olen tehnyt sitä hiljalleen koko ajan lokakuusta 2015 lähtien. Suurin panostus ajoittui kuitenkin loppukeväälle 2016.

Olen todennut useasti opinnäytetyöprosessini aikana, että onneksi aiheen valinta meni nappiin, ja mielenkiintoni sitä kohtaan kasvoi entisestään. En olisi jaksanut tehdä tällaista projektia ilman mielenkiintoa aiheeseen, enkä usko, että siitä hyvällä menestyksellä voisi kukaan selvitäkään. Mielenkiintoa aiheeseen piti yllä myös nykyinen työni turvapaikanhakijoiden keskuudessa, sillä teorian tietojen kohtaamista käytännössä on ollut hyvin mielenkiintoista seurata. Vaikka työn ja koulun sekä sen lisäksi vielä opinnäytetyön yhteensovittaminen on vaatinut työtä ja koetellut stressinsietokykyä aikalailta, olen oppinut tästä projektista älyttömästi. Teoriatietouteni maahanmuuttoon liittyvistä asioista on kasvanut huomattavasti

oman ammatillisuuden kasvun rinnalla. Opinnäytetyötä tehdessä on tullut pohdittua ja punnittua myös omaa henkilökohtaista ja ammatillista asennoitumista maahanmuuttoon sekä sitä, miten omat asenteeni näyttäytyvät muille ihmisille. Toivon, että opinnäytetyöni herättää jokaisen lukijan ajattelemaan omia asenteitaan sekä sitä, miten asenteet näytetään niin, että sillä olisi mahdollisimman positiivisia vaikutuksia koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta.

LÄHTEET

Ahokas, M., Ferchen, M., Hankonen, N., Lautso, A. & Pyysiäinen, J. 2008. Sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. 1.painos. WSOY Oppimateriaalit. Kustannus: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

European Asylum Support Office 2015. Latest Asylum Trends October 2015. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/Latest-Asylum-Trends-snapshot-October-2015.pdf>
Viitattu 15.2.2016.

European Commission 2008. Discrimination in the European Union. Perceptions, Experiences and Attitudes. Special Eurobarometer 296. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf
Viitattu 27.2.2016

Forsander, A. & Ekholm, E., 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa: Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-Kustannus.

Himanen, M. & Könönen, J. 2010. Maahanmuuttopoliittinen sanasto. Helsinki: Like Kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jaakkola, M. 2006. Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987-1999. Teoksessa: Liekbind, K. (toim.) 2006. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. 3.painos. Helsinki: Gaudeamus.

Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jyväskylän Yliopisto 2009. Kokemuksen kuvaaminen.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongelmanasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>
 Viitattu 5.5.2016

Kuula, A. & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa: Ruusu vuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Lahikainen, A. & Pirttilä-Backman, A-M. 2000. Sosiaalipsykologian perusteet. Helsinki: Otava.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Liebkind, K. (toim.) 2006. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.

Lipponen, E. Asenteiden määritelmät ja asenteiden muutos. Helsingin Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos.

Maahanmuuttovirasto 2015. Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015.
http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?3f9905c2de6cd388
 Viitattu 21.5.2016

Maahanmuuttovirasto 2016. Kiintiöpakolaiset.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset
 Viitattu 28.3.2016.

Maahanmuuttovirasto 2016. Paluumuutto
<http://www.migri.fi/paluumuutto>
 Viitattu 29.3.2016

Maahanmuuttovirasto 2016. Perheenjäsenen oleskelulupa
http://www.migri.fi/download/15987_oleskelulupa_perhe-side.pdf?3ddb7ac6a8f1d288
 Viitattu 21.5.2016

Martikainen, T. 2011. Suomi remix. Helsinki: Like Kustannus.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja työ. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.

Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus Oy.

Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa: Martikainen, T., Saukkonen P. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Mähönen, T. & Jasinskaja-Lahti, I. 2013. Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio. Teoksessa: Martikainen, T., Saukkonen P. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Pehkonen, A. 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 52. Vammala: Kunnallisan kehittämissäätiö.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2009. Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin Yliopisto-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>
Viitattu 22.5.2016

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Metodix- Metoditietämystä kaikille.
<https://metodix.net/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>
Viitattu 22.5.2016

Sisäministeriö 2016. Muuttoliike Suomeen.
http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/muuttoliike_suomeen

Sisäministeriö 2016. Paluumuutto ja ulkosuomalaiset.
http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/paluumuutto_ja_ulkosuomalaiset

Sisäministeriö 2016. Turvapaikanhakijat.
<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>
Viitattu 28.3.2016.

Tedder, J. 2005. Maahanmuuttajaoppilaat herättävät koulumaailmaa. Opettaja - lehdestä sisällönanalyysin kautta välittyvä kuva opettajien ja muun kouluhenkilöstön reagoinnista maahanmuuttajaoppilaisiin vuosina 1970 – 2003. Jyväskylän Yliopisto. Opettaja koulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma.

Tilastokeskus. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Perheet.
<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet>
Viitattu 21.5.2016

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Kotouttaminen.fi. Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_taus-taa/kotoutumislaki_ohjaa_kotouttamista
Viitattu 13.4.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Kotouttaminen.fi. Alueellinen kotouttamistyö.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/viranomaisten_tehta-vat/alueellinen_kotouttamistyö
Viitattu 13.4.2016

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2012. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 13/2012.
https://www.vtv.fi/files/3181/VTV_13_2012_NETTI_12.10.2012.pdf
Viitattu 21.5.2016

Väestöliitto 2013. Maahanmuuton perusteet.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/
Viitattu 21.5.2016

LIITTEET

Liite1. Teemahaastattelurunko

Liite 1 1(3)

TEEMAHAASTATTELU

Tutkimuksen pääkysymykset ovat:

- *Millaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on suomalaisten asenteista maahanmuuttajiin?*
- *Miten kokemukset ovat vaikuttaneet kotoutumiseen?*
- *Miten kotoutuminen voisi onnistua paremmin maahanmuuttajien kokemusten ja käsitysten perusteella?*

Aluksi haastateltava voi kertoa vapaasti Suomeen tulosta ja Suomessa olojastaan.

Teema 1. Kokemukset suomalaisten asenteista

- **kokemukset työ/koulumaailmassa**
(Miten suomalaiset ovat ottaneet sinut ryhmään mukaan? Oletko saanut tätä kautta mahdollisesti ystäviä? Miten koet asioiden hoidon sujuneen työ/koulumaailmassa? Oletko saanut tarvittaessa apua?)
- **kokemukset viranomaistahoissa**
(Millaista palvelua olet saanut esim. Kelalla, TE-toimistossa, poliisilaitoksella asioidessasi? Oletko saanut apua esim. hakemusten/lomakkeiden täyttämiseen?)
- **kokemukset arkielämässä**
(Kokemuksia suomalaisista arkipäivän tilanteissa, kuten esimerkiksi kaupungilla, kauppareissuilla, harrastuksissa. Koetko saavasi samanlaista kohtelua kuten suomalaisetkin? Millaisia kohtaamisia sinulla on ollut naapureidesi kanssa?)
- **kokemukset mediassa/sosiaalisessa mediassa**
(Millaisia asenteita mediassa näkyy maahanmuuttajia kohtaan? Oletko törmännyt maahanmuuttajavastaisiin/myönteisiin

Liite 1 2(3)

kirjoituksiin? Millainen kokemus sinulla on yleisestä ilmapiiristä mediassa, joka koskee maahanmuuttajia?)

- **muutoksia yleisissä asenteissa?**

(Oletko huomannut yleisten asenteiden muuttuneen Suomessa olosuhteiden aikana? Jos olet, niin millä tavoin ja missä tilanteissa?)

Teema 2. Kotoutuminen

- **mitä kotoutuminen on?**

(Mistä voi päätellä, että maahanmuuttaja on kotoutunut Suomeen? Mistä asioista kotoutuminen mielestäsi koostuu? Miten kuvailisit ihmistä, joka ei ole vuosienkaan päästä kotoutunut Suomeen?)

- **kotoutuminen Suomeen**

(Koetko, että olet kotoutunut Suomeen? Koetko, että kotoutumisprosessisi on mahdollisesti vielä kesken? Kuinka pitkäksi arvioit kotoutumisprosessin?)

- **kotoutumiseen vaikuttavat tekijät**

(Mitkä ovat tärkeimpiä ja merkityksellisimpiä asioita kotoutumisen onnistumisen kannalta? Entä mitkä asiat voivat hidastaa ja vaikeuttaa kotoutumista?)

Teema 3. Suomalaisien asenteiden vaikutus kotoutumiseen

- **mikä on ollut edistävää/positiivista?**

(Millaiset tilanteet ovat edesauttaneet kotoutumista? Käydään läpi 1.teeman kohtaamisia.)

- **mikä on ollut hidastavaa/negatiivista?**

(Millaiset tilanteet ovat olleet haittaavia ja hidastavia tekijöitä kotoutumisen kannalta?)

- **miten asiat voisivat olla paremmin?**

(Miten omasta mielestäsi asiat voisivat olla paremmin? Millaiset kohtaamiset omasta mielestäsi olisi tärkeitä maahanmuuttajan kotoutumiselle?)

Liite 1 3(3)

Lopuksi haastateltava voi kertoa vapaasti, jos aiheesta jäi vielä jotain mieleen, mitä haluaisi kertoa tässä haastattelussa.